

PUUKKOJUNKKAREISTA NYKYAIKAAN

Henkirikollisuuden muuttuminen eri aikakausina
Eveliina Korpela

2/2018

Tiivistelmä

Tekijä Eveliina Korpela	Tutkinto Poliisi (AMK)	
Julkaisun nimi	Julkisuusaste Julkinen	
Ohjaaja Jari Hyyti	Opinnäytetyön muoto Kvantitatiivinen tutkimus	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön nimi on Puukkojunkkareista nykyaikaan – Henkirikollisuuden muuttuminen eri aikakausina. Opinnäytetyö on kvantitatiivinen tutkimus, joka on toteutettu analysoimalla jo olemassa olevia tilastoja sekä 1789 – 1825 että 1995 – 2016 tapahtuneista henkirikoksista.</p> <p>Opinnäytetyön keskiössä ovat Etelä-Pohjanmaalla vuosina 1789 – 1825 tapahtuneet henkirikokset. Opinnäytetyön tavoite on selvittää, mitä täytyy ottaa huomioon, kun vertailee 1800-luvun vaihteessa tapahtuneiden henkirikosten tilastoa nykyaikaiseen henkirikosten tilastoon sekä mitkä seikat vaikuttavat tilastojen vertailukelvottomuuteen. Lisäksi tämän opinnäytetyön tavoite on avata lukijalle eteläpohjalaista kulttuuria ja pohtia syitä siihen, miksi henkirikosluku oli niin korkea vuosina 1789 – 1825 juuri Etelä-Pohjanmaalla.</p> <p>1800-luvun taitteen lisäksi pohdin henkirikollisuutta nykyaikana sekä seikkoja, joiden johdosta henkirikollisuus on nykyaikana erilaista kuin puukkojunkkareiden aikaan. Molemmilta aikakausilta käyn lävitse henkirikoksen motiivia, tekoyhteyttä sekä tekovälinettä. Pohdintaosiossa pohdin, millä tavoin henkirikollisuus on muuttunut eri aikakausina.</p>		
Sivumäärä 43	Tarkastuskuukausi ja -vuosi 3/2018	Opinnäytetyökoodi (OPS) AMK2015ONT
Avainsanat Etelä-Pohjanmaa, puukkojunkkari, henkirikollisuus, henkirikos		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1 TUTKIMUSMENETELMÄ	2
2 AINEISTO	3
3 HENKIRIKOKSET 1789 – 1825	6
3.1 KYLÄNKIERTO	6
3.2 HÄÄTAPOT.....	8
3.3 TANSSEIHIN LIITTYVÄT TAPOT.....	9
3.4 TAPOT ANNISKELUPAIKOISSA	11
3.5 KORTTIPELISSÄ TAPAHTUNEET TAPOT	13
3.6 MUUT HENKIRIKOKSET VÄENKOKOUKSISSA	14
3.7 VÄENKOKOUSTEN ULKOPUOLELLA TEHDYT HENKIRIKOKSET	15
3.7.1. Ryöstömurhat.....	15
3.7.2. Palkkamurhat	16
4 TEKOVÄLINE.....	17
4.1 PUUKKO.....	17
4.2 NAHKAPIISKA	18
5 SYITÄ VÄKIVALTAISELLE KÄYTÖKSELLE.....	20
5.1 SOSIAALIRAKENNE SELITTÄVÄNÄ TEKIJÄNÄ	20
5.2 TALOUDELLINEN KEHITYS SELITTÄVÄNÄ TEKIJÄNÄ	21
5.3 ETELÄPOHJALAINEN ARVOJÄRJESTELMÄ	22
6 HENKIRIKOKSET 1997 – 2016	24
7 TEKOVÄLINE 2003 - 2016	25
8 TEKOYHTEYS 2003 - 2014	26
9 NYKYAIKAINEN MOTIIVI HENKIRIKOKSELLE	27
9.1 RYYPPIIRIITA.....	27
9.2 MUSTASUKKAISUUS	27
9.3 MIELENTERVEYDELLINEN HÄIRIÖ.....	28
9.4 MUITA MOTIVEJA	28
10 TILASTOJEN VERTAILUN ONGLEMIA	30
10.1 POIKKEUKSELLISEN SUURI HENKIRIKOSMÄÄRÄ.....	30

10.2 TUNNUSMERKISTÖT VERTAILUSSA	31
10.3 ALUEELLISET EROT	32
11 HENKIRIKOSTEN TEKIJÖIDEN RANGAISTUKSET	33
11.1 TUNNUSTUSVANKEUDEN KÄYTTÖ	34
11.2 TUNNUSTUSVANKEUDEN ONGELMIA	34
12 JOHTOPÄÄTÖKSET & POHDINTA	36
13 LÄHTEET	43

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni on kvantitatiivinen tutkimus, jonka innoittajana on 1800-luvun vaihteen Etelä-Pohjanmaa ja puukkojunkkarit. Kvantitatiivinen tutkimus on toteutettu analysoimalla jo olemassa olevia tilastoja eri aikakausilta. Vuosilta 1789 – 1825 analysoin Ylikankaan laatimaa tilastoa ja nykyajalta sekä tilastokeskuksen että Martti Lehden laatimia tilastoja. Aloin työstää opinnäytetyötäni tutkimalla Heikki Ylikankaan laatimaa tilastoa aikavälillä 1789 - 1825 Etelä-Pohjanmaalla tapahtuneista henkirikoksista (Ylikangas, 1976. Taulukko 6). Etelä-Pohjanmaa alueena rajautui tähän opinnäytetyöhön puhtaasti mielenkiintona omaa kotiseutuhistoriaani kohtaan ja aikaväliltä 1789 – 1825 oli etenkin henkirikoksista yksityiskohtaista tietoa, joten valinta myös ajanjaksosta oli helppo.

Alkuperäinen suunnitelmani oli laatia samanlainen, 35 vuotta käsittävän, aikahaarukan tilasto 2000-luvun vaihteessa tapahtuneista henkirikoksista Etelä-Pohjanmaalla ja sen jälkeen vertailla tilastoja keskenään, millä tavoin henkirikollisuus on muuttunut Etelä-Pohjanmaalla. Ennen kuin aloin laatia tilastoa, ymmärsin tilastojen vertailun ongelmakohdat – tilastot eivät tulisi olemaan vertailukelpoiset keskenään. Siitä sain uuden aiheen opinnäytetyölleni ja tutkimuskysymyksen on pohtia, mitkä seikat vaikuttavat historian tapahtumien tilaston ja nykyaikaisen tilaston vertailuun ja etenkin sen vaikeuteen. Nykyaikaista tilastoa olisi ollut mahdollista vertailla historian tapahtumien tilastoon, mutta useiden seikkojen, jotka aiheuttavat tilastoille epävertailukelpoisuutta, huomioon ottaminen olisi ollut kenties ammattikorkeakoulun opinnäytetyöksi liian isotoinen. Siitä syystä tässä työssä keskitytään niihin seikkoihin, jotka epävertailukelpoisuutta aiheuttavat.

Opinnäytetyöni on lähempänä kriminologiaa kuin poliisinäkökulmaa, mutta tilastojen vertailujen lisäksi käyn lävitse 1800-luvun taitteen henkirikosten tekoyhteyksiä ja tekovälineitä sekä vertailen silloisten henkirikosten sekä nykyaikaisen henkirikosten rangaistavuuksia, missä sivuan myös asioita poliisin näkökulmasta. Eteläpohjalaisia tekoyhteyksiä avatessani käyn lisäksi lävitse muutamia tosielämän tapauksia henkirikoksista, jotka ovat tapahtuneet 1800-luvun taitteessa Etelä-Pohjanmaan lakeuksilla. Pohdin lisäksi selittäviä tekijöitä sille, miksi Etelä-Pohjanmaalla oli poikkeuksellisen paljon henkirikoksia. Historian katsauksen lisäksi pohdin henkirikollisuutta myös nykypäivänä tekovälineen, tekopaikan sekä nykyaikaisen henkirikoksen motiivin kautta. Opinnäytetyöni lukija saa tietoa eteläpohjalaisesta kulttuurista muutenkin kuin henkirikosten kautta sekä

erilaisia näkökulmia henkirikollisuuden muuttumiseen puukkojunkkareiden ajasta nykyaikaan.

1.1 Tutkimusmenetelmä

Tämä tutkimus on kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus. Se on tutkimusmenetelmä, jossa tietoa tarkastellaan numeerisesti. Se tarkoittaa, että tutkittavia asioita käsitellään yleisesti ottaen numeroiden avulla. Määrällisessä tutkimuksessa tutkija esittää numeerisen tiedon sanallisesti. Tällä tavoin pystytään kuvaamaan, millä tavoin tutkittavana olevat asiat liittyvät tai eroavat toisistaan. (Vilka 2007, 14.)

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on tärkeää, että sen otanta on riittävän laaja. Yleisimmät tavat kerätä tietoa ovat kyselyt, haastattelut ja havainnointilomakkeet, joiden tiedot tutkija muuttaa numeeriseen muotoon. Aineistoa ei ole kuitenkaan pakko kerätä itse (Vilka 2007, 30). Tässä tutkimuksessa on käytetty valmiita rekistereitä ja tilastoja. Tilastokeskus tuottaa runsaasti virallisia tilastoja ja rekistereitä, joita hyödynsin tässä tutkimuksessa tarkastellessani nykyajan henkirikollisuutta. Käytin myös Martti Lehden laatimaa tilastoa pohtiessani nykyajan henkirikollisuutta ja sen tekoyhteyksiä, tekovälinettä sekä motiivia.

Myös puukkojunkkareiden ajalla tapahtuneista henkirikoksista oli olemassa valmis tilasto, jonka Ylikangas oli laatinut. 1800-luvulla henkirikostilastot eivät luonnollisestikaan olleet yhtä luotettavia kuin ovat nykypäivänä, joten tilastoa ei voida pitää yhtä totuudenmukaisena kuin esimerkiksi Tilastokeskuksen tilastoa nykyajalta. 1800-luvulla kaikkia kuolemia ei rekisteröity eivätkä kaikkien kuolinsyyt päätyneet kirkonkirjoihin. Myöskään kaikki henkirikokset eivät päätyneet oikeuskäsittelyyn. Ylikankaan tilasto antaa kuitenkin riittävän hyvän aineiston kertomaan 1800-luvun Etelä-Pohjanmaan korkeasta henkirikollisuudesta, jonka yhtäläisyyksiä ja eroja pohdin nykypäivän henkirikollisuuteen tilastolukujen kautta. Tutkimuksessani pohdin myös seikkoja, joiden takia historian tilastojen henkirikollisuuslukujen suora vertaaminen nykyajan tilastoihin on epäkelpoa.

2 AINEISTO

Historiallisia tilastoja tarkastelen Ylikankaan laatimaa taulukkoa käyttäen. Vuosina 1789 – 1825 Etelä-Pohjanmaalla tapahtuneista henkirikoksista 241 on aineistossa. Ylikangas on jättänyt aineiston ulkopuolelle lapsensurmat. Vaikka lapsensurmatkin on tilastoitu, ne on jätetty aineistosta pois. Vuonna 1734 laki määritteli surmarikoksiksi myös niin kutsutut ”vahinkotapot” ja ”vahingossa tapahtuneet kuolemantuottamukset”. Henkirikoksiksi käsitettiin tapaukset, joissa ase oli lauennut vahingossa, viikate iskeytynyt heinätöissä, saunankiukaasta irronneesta kuumasta noesta tai jostain muusta vastaavasta syystä. Koska näissä ei ole ollut tahallisuustarkoitusta vaan kyse on ollut pelkästä onnettomuudesta, on Ylikangas rajannut tapaukset taulukon ulkopuolelle. Lisäksi poissuljettaviin on luokiteltu heitteillejätöt sekä hevoshurjastelun aiheuttamat kuolemantapaukset. Ylikangas on kelpuuttanut tilastoon ainoastaan tapot, murhat ja kuolemantuottamukset, joita on edeltänyt vahingoittamistarkoituksessa tapahtunut pahoinpitely. (Ylikangas 1976, 11 – 12.)

Laki edellytti odotettavan vuoden ja yön, jotta nähtäisiin, oliko epäiltyä syytettävä pahoinpitelystä vai taposta, sillä tappelussa vammoja saaneet olivat kuolleet muutaman tunnin, joskus muutaman päivän ja harvoin viikon tai parin tai pidemmän ajan kuluttua. Kiistanalainen kysymys on, että milloin loukkaantumisen voitiin katsoa tapahtuneen vahingoittamisen aikomuksessa. Syytetty saattoi väittää, että kyse oli leikkimielisestä painista, ja joskus oikeus ei voinut muuta todistaa, vaan vapautti syytetyn. Tällaiset Ylikangas on katsonut rikoksiksi ja sisällyttänyt ne aineistoon, sillä oikeudessa käsiteltyjen henkirikokset selvittämisprosentti oli varsin alhainen (Ylikangas 1976, 194). Samanlaiseen ratkaisuun Ylikangas on päätenyt jutuissa, joissa lääkäri on katsonut uhrin menehtyneen jostakin muusta syystä kuin pahoinpitelyn seurauksena. Kuolinsyyn kiistaton toteaminen oli tuona aikana hyvin epävarmaa. (Ylikangas 1976, 12 – 13.)

Tilastoinnin lähtökohtana on ollut syyte, ei tuomio. Teoriassa aineiston tulisi käsittää myös salatapot eli tapaukset, jolloin uhri on löytynyt surmattuna eikä teosta ole kyetty laittamaan ketään syytteeseen. On silti selvää, että piilorikollisuutta tapahtui ja että aineisto ei rauhan ajalta, saati sitten sota-ajalta, käsitä jokaista tapahtunutta surmarikosta. Joissakin kuolemantuottamuksissa, joissa pahoinpitelyn seurauksena tapahtunut kuolema ei ollut ilmeinen, jäi kokonaan oikeudellista käsittelyä vaille eikä tullut saatetuksi lainkaan hovioikeuden tietoon. Samoin on oletettavasti menetelty silloin, kun kuolleena löydetystä ei löytynyt ulkoisen väkivallan merkkejä. Kadonneet ihmiset muodostivat jo tuolloin varmasti

oman ryhmänsä – tuona aikana ei voitu tietää, oliko kadonnut henkilö kuollut vai muuttanut muualle. Jos taas löytynyt ruumis oli hajonnut tunnistamattomaksi, ei juttua tuotu lainkaan oikeuskäsittelyyn. Ylikangas on kuitenkin sitä mieltä, että piiloluvut jäävät vähäisiksi. (Ylikangas 1976, 13 – 14.)

Ylikangas on luokitellut surmarikokset muun muassa tapahtumayhteyden mukaan, mistä laadittua taulukkoa käytän tässä työssä. Relevantti yhteys henkirikoksilla on ollut Etelä-Pohjanmaalla kylänkiertoon, tansseihin, häihin, anniskelupaikkaan, markkinoihin ja korttipeleihin. Näiden lisäksi teoilla oli yhteys asuinpaikkaan, tiehen, muuhun väenkokoukseen ja muuhun paikkaan. Joidenkin surmarikosten tapahtumayhteyttä ei tiedetä. (Ylikangas 1976, Taulukko 6.)

Taulukko 1. Henkirikosten tekoyhteys Etelä-Pohjanmaalla ajanjaksoittain (Ylikangas 1976, Taulukko 6).

1. Ajanjaksona 1789 – 1807

<i>Syytetyt</i>	<i>Asuinpaikka</i>	<i>Tie</i>	<i>Kylänkierto</i>	<i>Tanssit</i>	<i>Häät</i>	<i>Anniskelpaikka</i>	<i>Markkinat</i>	<i>Korttipeli</i>	<i>Muu väenk.</i>	<i>Muu</i>	<i>Ei tietoa</i>	<i>Yht.</i>
Yksi	20	4	4	4	3	12			4	4		55
Usea	3	3	13	7	5	6			3	2	1	43
Ei syy.	1	1										2
Summa	24	8	17	11	8	18			7	6	1	100

2. Ajanjaksona 1808 – 1825

<i>Syytetyt</i>	<i>Asuinpaikka</i>	<i>Tie</i>	<i>Kylänkierto</i>	<i>Tanssit</i>	<i>Häät</i>	<i>Anniskelpaikka</i>	<i>Markkinat</i>	<i>Korttipeli</i>	<i>Muu väenk.</i>	<i>Muu</i>	<i>Ei tietoa</i>	<i>Yht.</i>
Yksi	17	8	21	4	1	4	2	5	2	5	4	73
Usea	10	6	18	6	4	4	2	4	6	7		67
Ei syy.										1		
Summa	27	14	39	10	5	8	4	9	8	13	4	141

3. Ajanjaksona 1789 – 1825

<i>Syytetyt</i>	<i>Asuinpaikka</i>	<i>Tie</i>	<i>Kylänkierto</i>	<i>Tanssit</i>	<i>Häät</i>	<i>Annisk. paikka</i>	<i>Markkinat</i>	<i>Korttipeli</i>	<i>Muu väenk.</i>	<i>Muu</i>	<i>Ei tietoa</i>	<i>Yht.</i>
Yksi	37	12	25	8	4	16	2	5	6	9	4	128
Usea	13	9	31	13	9	10	2	4	9	9	1	110
Ei syy.	1	1								1		
Summa	51	22	56	21	13	26	4	9	15	19	5	241

Suppeampaan katsaukseen nykyajan henkirikostilastoista käytän tilastokeskuksen tilastoa poliisin, tullin ja rajavartioston tietoon tulleista henkirikoksista sekä niiden yrityksistä. Tilastoista ilmenee henkirikosten sekä niiden yritysten keskiarvot vuosille 1997 – 2006 sekä 2007 – 2016. Tilastoista ilmenee henkirikosten sekä niiden yritykset määrinä vuosilta 2012 – 2016. Nykyajan henkirikostilastointia voidaan pitää luotettavana.

3 HENKIRIKOKSET 1789 – 1825

Käsittelen jokaisen sarakkeen alla olevat tekoyhteydet sekä käyn esimerkein lävitse muutamia tapauksia.

3.1 Kylänkierto

Kylänkierto-sarakkeen alla tapahtui 1789 - 1825 eniten, peräti 56 henkirikosta. Kylänkierto oli joukon vaeltelua talosta taloon ja kylästä toiseen. Vierailut taloihin tehtiin kutsumatta ja kylänkierto alkoi sunnuntaina, kun oli vapaapäivä ja jatkui usein maanantaihin. Joukot koostuivat noin viidestä saman kylän nuoresta miehestä. (Ylikangas 1976, 76.)

Kiertelyn tarkoitus oli todennäköisesti pelkkä ajankulu. Kylänkierron luonne muuttui kuitenkin ajansaatossa viinanhankinnaksi. Viinaa voitiin joko pyytää, vaatia tai ostaa. Mikäli talon asuttaja kieltäytyi viinavaatimuksista, otti hän suuren riskin. Talollinen Jaakko Rautio ei pelkästään kieltäytynyt kestittämisestä, vaan kehotti talollisen poikaa Juha Killistä poistumaan talostaan. Parin päivän kuluttua Rautio kuoli Killisen aiheuttamiin vammoihin (Ylikangas 1976, 77.)

Pelkkä ajanvietto tai viinanhaku ei ollut ainoa syy kylänkierrolle – kylänkiertoa voitiin pitää myös jonkinlaisena jännityksen etsimisenä. Tehokkaimmat tavat hankkia jännitystä elämään olivat vahingonteko ja ilkivalta (Ylikangas, 82). Nämä loivat konflikteja, jotka surullisimmissa tapauksissa päätyivät jonkun kuolemaan.

Joulunjuonti. Viinanhakureissuilla kerrotuista tapauksista viinasta maksettiin. Joulukuoli oli kuitenkin perinteen mukaisesti aikaa, jolloin viina oli ilmaista. Joulun juomisessa huippukohta oli tapaninpäivä, jolloin kylänkiertoa kutsuttiin tapaninajeluksi. Kylänkierto alkoi tapaninpäivänä, mutta jatkui tapaninajeluna vielä parin, kolmen seuraavan päivän ajan. (Ylikangas 1976, 79 – 80.)

Pahamaineinen torppari Heikki Siroi oli palaamassa 27.12.1800, eli niin kutsuttuna kolmantena joulupäivänä, häistä Isonjoen Kärjenkosken kylästä. Mukanaan hänellä oli renki Juha Siroi ja sotilas Elias Rask. He poikkisivat Jaakko Siroin taloon vaatimaan tapaninryppyä. Jaakko Siroi suostui pyyntöön, sillä hän oli itsekin joulunjuontipuuhiissa. Jonkin ajan kuluttua Heikki Siroi alkoi provosoida tappelua kehuskelemalla omia voimiaan. Isännän kehotuksesta Heikkiä yritettiin saada ulos talosta tuloksetta. Heikki ja sotilas Rask kävivät yhdessä isännän kimppuun raahaten tätä talosta pihalle, kunnes paikalla ollut

torppari Juha Lamminpää ehätti paikalle ja löi Heikkiä päähän halolla. Heikki Siroi kuoli seuraavana päivänä. (Ylikangas 1976, 79 – 80.)

Laihialainen sotilas Jaakko Lönn koki kohtalonsa niin ikään joulunjuontiin ja tapaninajeluihin liittyneessä väkivaltaisuuksessa. Lönn kierteli kolmantena joulupäivänä 27.12.1803 talosta taloon pyydellen ryyppyjä. Iltapäivällä hän kohtasi tiellä renkimies Tuomas Hukan, joka löi Lönnin sanaharkan jälkeen halolla hengiltä. (Ylikangas 1976, 80.)

Jepualaisen Isak Häggmanin surman oikeudenkäynnissä Uudenkaarlepyyn pitäjän käräjillä vuonna 1805 kävi hyvin ilmi tapaninpäivän merkitys henkirikoksissa (Ylikangas 1976, 80). Uhri oli kuulunut nuorisjoukkoon, joka oli mennyt väkisin sisään kievarinpitäjä Simo Kaupin taloon ja alkanut siellä elämöidä. Seurauksena oli tappelu, jossa Kauppi iski Häggmania kirveenhamaralla otsaan aiheuttaen tämän kuoleman. Syyttäjänä toiminut maaviskaali Kjöpingson selitti oikeudessa seuraavasti:

”Syy tähän onnettomaan tapahtumaan, joka Häggmania kohtasi, aiheutti pääasiassa sen, että nuoriso erityisesti Ylijepuan kylässä kulkee vanhan tavan mukaisesti talosta taloon enimmäkseen kestitystä nauttien, mistä he lopulta tulevat niin pahoin juopuneeksi, että tässä mielentilassa harjoittavat tappeluja ja muita rikoksia . . .” (Ylikangas 1976, 81).

Samalla maaviskaali esitti oikeudelle julistuksen, joka oli kirkkoherra Matheusiuksen päiväämä 24.12.1804. Julistus oli kuulutettu ensimmäisenä joulupäivänä ruotsiksi ja tapaninpäivänä suomeksi, ja siinä todettiin muun muassa:

”Useat seurakunnan hyvinajattelevista kristillisistä jäsenistä ovat valittaneet sitä, että erityisesti nuoriso, mutta myös muutamat vanhemmat henkilöt harjoittavat suurta jumalattomuutta siten, että he joulunaikaan ja erityisesti toisena joulupäivänä, joka on tapaninpäivä, vaeltavat kylässä talosta toiseen vaatien talonväeltä kestityksenä olutta ja viinaa. Tästä he tulevat niin päihtyneiksi, että he usein muistuttavat enemmän sieluttomia eläimiä ja villejä pakanoita kuin järjellisiä olentoja ja kristillisiä ihmisiä. Nämä kiertelevät riivatut harjoittavat myös usein kaikenlaista väkivaltaisuuksia niitä kohtaan, joita he tapaavat teillä ja kujilla ja jopa omassa kodissaan olevia ihmisiä kohtaan – erityisesti silloin, jos he kieltäytyvät tyydyttämästä heidän eläimellistä himoaan. Näin turmellaan monelta se rauha, jolla hän tahtoo viettää hengellisen ja taivaallisen kuninkaansa Jeesuksen syntymän muistoa” (Ylikangas 1976, 81).

Edellisten esimerkkien perusteella ei ole ihmettelemistä, miksi juuri joulunajalle kasaantui paljon surmatöitä. Joulua juotiin ja sen varalle oli aina valmistettu runsaasti viinaa. Mikäli viinaryyppy ei heltynyt suosiolla, se otettiin väkisin. (Ylikangas 1976, 82.)

3.2 Häätapot

Häissä surmansa sai 1789 – 1825 yhteensä 13 henkilöä. Häät keskittyivät joko loppuvuoteen joulukuulle tai heinäkuulle. Konfliktien syntymistä edisti häiden kesto, väenpaljous, runsas tarjoilu sekä kuokkavierailu. Juhlat saattoivat kestää jopa kolme päivää. Juopuneet vieraat sekä naapuritalojen viinanmyynnit osoittavat, että myös itse häissä myytiin useasti viinaa, mikä osaltaan sai väen kokoontumaan. Välittömästä viinanmyynnistä ei ole oikeuslähteissä tietoja. Yksistään voittoa juhlat eivät tuottaneet, sillä ruokatarjoilu oli erinomaisen runsas ja se tarjoiltiin kahdessa kattauksessa. Toinen kattaus oli joko yöllä tai aamuyöllä, mikä osoittaa, että juhlinta jatkui läpi yön. Itse ruokailuun osallistuivat vain kutsuvieraat, kuokkavieraat seisoskelivat sen aikaa lattialla, mistä tulee nimitys ”lattiaseisojat”, tai viettivät aikaa pihamaalla ja lähitaloissa (Ylikangas 1976, 56).

Taloryyppy ja ilmaistarjoilu kuuluivat häihin jo ennen puukkojukkareiden aikaa, eikä tapa näyttäneet muuttuneen. Tervetuliaisryypyn antoi joko talon isäntä tai sulhanen. Lähes jokaisen häätappelijan mainitaan olleen enemmän tai vähemmän juovuksissa. Epäämätöntä on, että häissä ryypättiin rankasti ja se lisäsi konfliktien määrää. Kohtalokkaimmat konfliktit syntyivät usein kuokkavieraiden aloitteesta ja osuivat ajallisesti siihen, kun kutsuvieraat kävivät pitopöytiin. On ymmärrettävää, että juuri tässä vaiheessa kuokkavieraiden kauna kasvoi ja korostui. (Ylikangas 1976, 56.)

Häätappeluiden alkuvaiheisiin liittyi poikkeuksellisen paljon kerskailua ja itsekorostusta. Kehuskelu jatkui usein voittajien leirissä vielä jälkeempäin. Kuokkavierailijat halusivat korvata syrjintänsä menestyksellä toisaalla ja näin koston ja kerskailun oli määrä palauttaa kolhaisun saanut itsetunto. (Ylikangas 1976, 57.)

Tappelut näyttivät muuttuneen kahdenkeskisistä yhä enemmän joukkotappeluiksi. Kahdenkeskeisiä tappeluja pidettiin näytöksenomaisina ”urotekoina”, joita tekivät jo nuoruusvuodet ohittaneet ”voimamiehet”. Tällaista tyyppiä edusti kauhavalainen talollinen Erkki Lauttamus, joka kerskaili kylällä lyöneensä häissä 2.11.1794 ”täydellä miehenvoimalla” Juha Pollaria. Pollari menehtyi vammoihinsa, mutta oli saanut sanottua,

että yritti hillitä pihalla juopuneena temmeltävää miesjoukkoa. Lauttamus kuului kutsuvieraisiin ja Pollari kuokkijoihin. (Ylikangas 1976, 57.)

Muutos kahdenkeskeisistä tappeluista joukkotappeluiksi konkretisoitui Kauhavan Vähänpassin talon pihamaalla 27.12.1797. Silloin oli käynnissä häät, joihin saapui myös voimistaan ja tappeluistaan kuuluisa 40-vuotias talollinen Juha Eskola. Kun Eskola tuli juovuksiin, hän alkoi kerskailla ja hetken päästä haastaa vieraita painiotteluun kanssaan. Tilanne pystyttiin pitämään hallinnassa siihen saakka, kunnes saliin asteli rehvakkaasti nuoren 21-vuotiaan talollisen Matti Ylipukkilan johtama viiden miehen kuokkavierasjoukko aseinaan nuppiruoskia, lyömävitjoja sekä puunkappaleita. He tönivät ja löivät muita ihmisiä ja pitivät kovaa meteliä. Eskola näki tilaisuutensa tulleen, ja kehuen olevansa ”pitäjän valtari” vaati miehiä painiotteluun kanssaan. Joukko tuntui epäröineen ja pelänneen Eskolaa. Saadakseen ottelun aikaiseksi Eskola tempaisi yhden miehistä keskilattialle. Mies riuhtoi itsensä irti rikkoen takkinsa. Joukon pomona Ylipukkilan oli otettava haaste vastaan, hän oli nimittäin varta vasten kerännyt joukon tullakseen häihin mellastamaan. Painiottelu päättyi tasapeliin, jonka jälkeen Ylipukkila sanoi uhkaavasti, että ”jos sulla on voimaa, mulla on valtaa” tarkoittaen takanaan seisovaa sakkia. Hetken kuluttua nuoret ryhtyivät riitaan Eskolan kanssa eteisessä ja iskivät hänet aseillaan lähes tiedottomaan tilaan ja raahasivat pihamaalle. Sen jälkeen joukko alkoi piestä puolustuskyvyttöä Eskolaa järjestelmällisesti. Verilöyly keskeytyi muutamien isäntien tullessa väliin. Tappelon jälkeen Ylipukkila kierteli ylpeillen ihmisjoukossa, jossa pelko – Ylipukkila itse kutsui tätä kunnioitukseksi – avasi hänelle liikkumatilaa. Tajuihinsa tulleelle Eskolalle hän sanoi: ”Ennen olit sinä valtana, nyt minä olen valtari”. Ylipukkilaa ei häirinnyt lainkaan se, että hän voitti ottelun epäreilusti vaan hän piti itseään etevänä, kun kykeni korvaamaan lihasvoiman ”vallalla”. Näin Vähänpassin pihalla tapahtui vallansiirto, kun organisoitunut miessakki kaappasi vallan vanhan polven voimamieheltä. (Ylikangas 1976, 57 – 58.)

3.3 Tansseihin liittyvät tapot

Tansseissa vuosina 1789 – 1825 surmansa sai 21 henkilöä. Mukaan ei ole laskettu sellaisia henkirikoksia, jotka tanssien ohella liittyvät muihin tapahtumiin eli korttipeliin, häihin tai talkoisiin. (Ylikangas 1976, 60.)

Tansseja järjestettiin tasaisesti ympäri vuoden. Perhejuhlat olivat tavallinen syy järjestää tanssit. Neljässä surmatapauksessa tansseissa kyse oli kuulutuksista, mutta myös muut perhetapahtumat kävivät motiiviksi. Juhlavan perhetapahtuman vuoksi tansseihin kutsuttiin

usein väkeä kuin häihin konsanaan. Tämä antoi mahdollisuuden kuokkavieraiden paikalle tulolle, mikä usein johti häiriöihin. Kutsumattomien riehunta ei ollut kuitenkaan ainoa eikä edes tärkein syy tansseissa ilmenneihin konflikteihin. (Ylikangas 1976, 61.)

Tansseja järjestettiin myös muista syistä kuin perhejuhlien johdosta. Joissakin paikoissa tanssittiin isännän luvalla tai ilman sitä tai sitten isäntäväen ollessa poissa. Kysymys oli nuorison järjestämästä huvinpidosta. Nuorison huvittelunhalun lisäksi tansseja piti pystyssä sen suoma oivallinen tilaisuus kaupitella viinaa, eikä tuota tilaisuutta lyöty laimin. Sekä talolliset että palkolliset möivät viinaa. Viina yllytti tanssien järjestämiseen ja toisaalta veti väkeä paikalle. (Ylikangas 1976, 62.)

Kutsumattomien vieraiden ja viinan lisäksi tarvittiin vielä kolmas tekijä, joka teki tansseista niin vaarallisia kuin surmatilastot osoittavat. Tansseissa oli usein enemmän väkeä kuin yhden kylän nuorisosta riitti. Tansseissa tungos oli paha ja väkeä oli paikalla monesta kylästä. Kysymys ei suinkaan ollut pienistä nurkkahypyistä vaan useat tanssit paisuivat oikeiksi suurtahtumiksi. Väenpaljous ja eri kylien nuorisoiden kokoontuminen tekivät tansseista puukkojunkkareiden temmellyskentän. On ilmeistä, että henkirikokset liittyvät erityisesti näihin suurkansseihin eivätkä pieniin nurkkahyppyihin, joita varmasti myöskin järjestettiin. (Ylikangas 1976, 62.)

Tanssit kestivät usein monta päivää. Kun tanssit kestivät kauan, ei niiden lopettaminen ollut helppoa kellekään, ei järjestäjille eikä osallistujille. Vöyrillä 14.1.1821 sattunut tanssiaistappo sai alkunsa siitä, kun isäntä yritti karhata nuorison pois pihaltaan itse tanssien jo päätyttyä. Juopuneet nuorisojoukot eivät yleensä lähteneet koteihinsa, vaan jäivät joko tanssipaikeille harjoittamaan ilkivaltaa tai aloittivat kylänkierron, joka sitten päättyi kohtalokkaaseen tappeluun. Tanssien jälkeisillä kylänkiertoilla surmansa sai yhteensä seitsemän miestä. Juuri tansseista alkanut kylänkierto vaati siis useimmat uhrit niissä tapauksissa, jotka tavalla tai toisella olivat kytköksissä tansseihin. (Ylikangas 1976, 63 – 64.)

Näille olosuhteille kuvaava tanssiaistappo tapahtui 2.9.1821 Keskisen kylässä Ylihärmässä. Kylässä sijaitti kuusi taloa, ja sinne kerääntyi sunnuntaina 2.9. paljon nuorisoa, koska Jaakko Jaakonpoika Keskisen talossa oli ristiäiset. Nuorten tarkoitus oli tanssia muissa taloissa sillä välin, kun isäntäväki olisi ristiäisissä. Ensin nuoret hyppivät Juha Eerikinpoika Keskisen talossa, mutta isännän palattua tämä ajoi tanssijat pois, ja nämä siirtyivät kirkkoväärti Juha Eerikinpoika Keskisen taloon. Siellä kävi kuitenkin samalla tavalla kuin edellisessäkin

talossa. Tällöin nuoret yrittivät Antti Jaakonpoika Keskinen taloon. Itse Keskinen ei ollut kotona, mutta muu talonväki sulki ovet. Tästä suivaantuneena joukko pyrki väkisin sisään – ikkunat lyötiin rikki, tuvan ovesta kiskottiin kahva irti ja eteisin ovi riuhdottiin saranoiltaan. Pahimpaan melskeeseen saapui Antti Keskinen kotiin. Antti Keskinen piestiin heti kättelyssä ja hän sai kalikasta päähänsä, mutta onnistui pakenemaan tupaan, jonne hänen jälkeensä lensi halkoja ikkunasta ja ovea piirreltiin puukoilla. Antti ei itsekään ollut täysin selvinpäin, joten viina nostatti vimmaa, jonka omaisuuden hävitys ja piestyksi tuleminen olivat herättäneet. Antti tempaisi käteensä kirveen sanoen:

”Nykyään ei enää saa olla rauhassa, sillä ne repivät silmätkin ihmisten päästä.”

Pihalla riehunut nuorisojoukko oli harventunut, sillä juuri isännäksi noussut 26-vuotias Matti Keskinen oli luovuttanut tupansa tanssitarkoitukseen. Jäljellä olevat riehujat lähtivät pakoon nähtyään vihaisen kostajan kirveineen. Antti lähti ensiksi heidän perään, mutta kääntyi sitten etsiäkseen helpomman kohteen kostolleen. Antti oletti, että mellakoitsijat olivat lähteneet Jaakko Keskinen talosta, hän sohi kirveellään Jaakko Keskinen tuvan ikkunaruudut pirstaleiksi. Räiske ajoi väkeä muista taloista sulkemaan puisia ikkunaluukkujaan. Myös Matti Keskinen ilmaantui ikkunaluukkujen sulkemistarkoituksessa pimenevälle pihamaalle. Luullen Mattia pimeässä yhdeksi ahdistelijoistaan Antti löi Mattia kirveellään olkavarteen aiheuttaen Matille verenhukan ja sitä kautta kuoleman. (Ylikangas 1976, 64 – 65.)

Tanssit aiheuttivat konflikteja toisilleen vastakkaisten voimien puristuksessa. Kuitenkin jotkut talollisista sallivat tanssit taloissaan ja syynä siihen oli viina. Viina oli kelvollinen kauppatavara ja samalla haluttu nautintoaine. Näistä motiiveista talollisetkin tansseja suosivat. (Ylikangas 1976, 65.)

3.4 Tapot anniskelupaikoissa

Henkirikoksia, joiden taustayhteytenä voidaan pitää anniskelupaikkaa, on aineistossa yhteensä 26. Lukuun ei ole laskettu esimerkiksi kievareissa tapahtuneita korttipelitappoja tai henkirikoksia, jolloin yksityinen joukko on ollut kylänkierrolla tai ostanut viinaa talosta tai laillisesta krouvista hetkeä ennen konfliktia. Tilastoon on otettu kuitenkin tapot, jotka tapahtuivat laittomissa anniskelupaikoissa, kun kysymyksessä on ollut samantapainen alkoholin kaupittelu kuin laillisissa kievareissa. Tällaista salakapakointia harjoitettiin Lapuan ja Kauhavan surmatöiden tekopaikoissa, joista molemmissa tapauksissa seurasi syyte laittomasta viinanmyynnistä. Todennäköistä on, että neljä muutakin tapausta

tapahtuivat illegaalisessa krouvissa. Muut henkirikokset olivat seurausta laillisessa kestikievarissa tapahtuneesta tappelusta. (Ylikangas 1976, 65.)

Kapakkatappelut olivat luonteeltaan erilaisia kuin häissä ja tansseissa tapahtuneet yhteenotot. Kapakoissa nahistelevat olivat yleensä yksin toimivia tekijöitä, sillä 16 kapakkasurmassa oli syytettynä ainoastaan yksi henkilö. Kapakat eivät olleet pelkästään porukoiden kokoontumispaikkoja, vaan niihin päätyivät myös monet yksityiset henkilöt, matkustajat ja muut. Väkivaltaisissa pitäjissä henkirikoksia riitti myös anniskelupaikkoihin, mutta anniskelupaikat eivät sinänsä edistäneet henkirikollisuutta. Mikäli näin olisi ollut, henkirikosten olisi pitänyt levittäytyä huomattavasti tasaisemmin kaikkialle sinne, missä krouveja oli. 26 surmatyöstä peräti neljä sijoittui Sulvalle (nyk. Vaasa), joka oli ennen Suomen sotaa väkivallan yleisyyden suhteen maan murheellisinta kolkkaa. (Ylikangas 1976, 66.)

Uudenvuodenpäivänä 1.1.1797 talolliset Tuomas Vähäjakku ja Antti Isojakku menivät Sillanpään kievariin Laihian kirkolla viemään kirjettä entisen nimismiehen leskelle Maria Elisabet Schöringille. Isojakku jäi odottamaan ulos ja varoitti toveriaan menemästä kestikievarin puolelle, sillä juovuksissa oleva miesjoukko saattaisi ruveta haastamaan riitaa. Isojakun neuvoa uhmaten Vähäjakku poikkosi kirjeen vietyään hakemaan piippuunsa tulta kievarituvan takasta. Isojakun pelko kävi toteen. Kesken korttipelin ringistä nousi entisen nimismiehen poika Kustaa Heikinpoika Schöring ja heitti Vähäjakkua halolla kohti ilman, että teolla voi todeta olevan mitään yhteyttä edellä mainittuun kirjeen vientiin. Halko ei osunut Vähäjakkuun, mutta kun hän astui ulos kievarista ja samassa pihalta kuului koiran haukuntaa, Schöring ryntäsi Vähäjakun perään. Väittäen vieraan lyöneen koiraansa Schöring hakkasi Vähäjakun hengiltä mukaansa tempaamallaan halolla. (Ylikangas 1976, 67.)

Samankaltainen verityö sattui 13.3.1802 Louon kievarissa Isossakyrössä. Isojokelaiset räätälin oppilas Aabraham Honganniemi ja uudisasukkaan vävy Samuel Hautamäki olivat saapuneet Isoonkyröön viljaostoksille. He saivat majapaikan Marttalan talosta ja jäivät isännän Jaakko Marttalan neuvosta odottamaan talvikäräjien kokoontumista kyselläkseen sinne saapuvilta ihmisiltä, missä päin viljaa mahtaisi olla myytävänä. Käräjien aikaan Louon kievariin kokoontui paljon väkeä, minkä takia Marttala saatteli vieraansa sinne. Kun isojokelaiset saapuivat tupaan, alkoivat paikalla olleet nuoret miehet haastaa riitaa vieraiden kanssa talollisen poika Juha Västin johdolla. Isojokelaisilta kysyttiin passia, heitä tönittiin ja lyötiin nyrkillä, vaikka isojokelaiset yrittivät kaikkensa välttääkseen tappelun. Kievarin pitäjä Iisakki Louko ajoi vieraat ulos estääkseen tappelun sisätiloissa. Pukareiden

saavutettua pakenijat Marttalan talon portilla he iskivät halolla Honganniemen hengiltä. (Ylikangas 1976, 67.)

Käsiteltyt tappelut kielivät siitä, että ajan aggressiivisuus etsi purkautumiskohdetta kaikkialta sieltä, mistä aihetta vähänkin löytyi. Jokainen piirre, joka erotti ihmisiä toisistaan, kelpasi perusteeksi konflikteille. Ylikangas 1976, 68.)

3.5 Korttipelissä tapahtuneet tapot

Korttipelissä tapahtuneita surmatöitä sisältyy aineistoon yhdeksän kappaletta (Ylikangas 1976, Taulukko 6). Korttipelit olivat Etelä-Pohjanmaalla tunnettu ainakin 1600-luvun lopulta, mutta järjestyshäiriöitä ne alkoivat aiheuttaa vasta 1700-luvun loppupuoliskolla. 1700-luvulla peleissä käytettiin panoksena rahaa, eli kyseessä oli uhkapeli. Uhkapeli ei ollut ainoastaan Etelä-Pohjanmaalle tyypillinen pahe, vaan uhkapeli oli kielletty kuninkaallisella asetuksella koko valtakunnassa. (Ylikangas 1976, 69.)

Riidat, joissa korttipeli oli alku ja juuri, olivat pääosassa kahdenkeskeisiä. Yhteenotoista vain yksi johti joukkotappeluun. Toissijaisilta yhteyksiltään ne liittyvät tansseihin, kievarissa istumiseen ja erityisesti kylänkiertoon. Kahdessa tapauksessa tosin näyttää siltä, että kyseessä on ollut murha-aihe, jonka toteuttamisen näennäinen motiivi haettiin korttipelissä synnytetystä riidasta. Riita alkoi joko siitä, että pelissä voitolla ollut keskeytti pelin tai sitten hävinnyt ei voinut tai ei halunnut maksaa. Muutamassa tapauksessa riita syntyi väärinpeluuta koskevista syytöksistä. Pelivelka oli maksettava, joten velka ajoi hävinneitä monesti muihin rikoksiin. (Ylikangas 1976, 69 – 70.)

Kylänkierrolla joutomaanantaita viettävä nuorisojoukko 6.10.1823 työntyi Laihian Käyppälän kylään Kaupin taloon, jossa Mikko Mikonpoika Filppula ja Kaupin renki Juha Jaakonpoika alkoivat pelata viisikorttia. Pelin päätyttyä Mikko Mikonpoika väitti voittaneensa puoli korttelia viinaa, mutta Juha Jaakonpoika ei voinut maksaa, hänellä kun ei viinaa ollut. Mikko Mikonpoika kävi Juha Jaakonpoikaan käsiksi. Tällöin Juha Jaakonpoika isäntänsä myöhemmän, häntä puoltavan todistuksen mukaan hän pyysi itkien isännältään talollinen Jaakko Antinpoika Kaupilta Jumalan nimeen puolta korttelia viinaa annettavaksi Mikko Mikonpojalle, jotta hän sekä hänen kaksi viikkoa sitten lapsivuoteesta noussut vaimonsa Maria Juhantytär sekä pieni lapsensa saisivat olla rauhassa (Ylikangas 1976, 70).

Kauppi luovutti pyydetyn määrän, mutta kun Juha Jaakonpoika kantoi viina-astiaa Mikko Mikonpojalle, kamppasi Tuomas Laitinen hänet kumoon estääkseen lähellä olevan

sovinnon. Viina kaatui lattialle, ja Laitisen provokaatio johti lopulta siihen, että Juha Jaakonpoika iski puukolla Mikko Mikonpoikaa, joka menehtyi vammaansa muutaman päivän päästä. (Ylikangas 1976, 70.)

3.6 Muut henkirikokset väenkokouksissa

Muissa kuin edellä käsitellyissä väenkokouksissa tapahtuneita henkirikoksia sisältyy aineistoon yhteensä 19 kappaletta. Näistä neljä sijoittuvat markkinatappeluihin ja muut monen eri kategorian alle. Surmia tehtiin muun muassa hautajaisissa, veronmaksukokouksissa, käräjillä, kinkereillä, talkoissa sekä yksittäisissä tapauksissa perinnönjaossa, nuotanvedossa, kalareissulla, ristiäisissä ja katselmusten yhteydessä. (Ylikangas 1976, 92.)

Markkinat olivat väenpaljouden vuoksi tulenarka tilaisuus konflikteille. Markkinat loivat mahdollisuuden kyläryhmiä suurempien yhteisöjen yhteenotoille. Vöyrin markkinoiden aikana 29.11.1793 Kievarista sai alkunsa tappelu, jossa ”ruotsalaiset ja suomalaiset”, oikeellisemmin vöyriäläiset ja vähäkyröläiset, ottivat yhteen. Ensin kahinoitiin pienemmällä joukolla, mutta pian tappeluun liittyi ”lisävoimia”, ja joukot hakivat puisia lyömäaseita muun muassa aidanseipäistä. Tappelussa 21-vuotias talollisen poika Juha Vähämullo sai surmansa vastapuolen iskiessä häntä kuolettavasti aidanseipäällä. Seuraavana päivänä vähäkyröläisillä oli koossa entistä mieslukuisampi sakki ja he pyrkivät välittömään koston, mutta tappoon syylliset onnistuivat välttämään vihaiset kostajat. (Ylikangas 1976, 92.)

Jopa hautajaiset kelpasivat henkirikosten näyttämöiksi. Renki Simo Asunmaata ei oltu kutsuttu maahanpanijaisiin, mutta tullessaan paikalle hän oli pian juovuksissa ja alkoi haastaa riitaa isännän, Erkki Härkölän kanssa. Syy Asunmaan närkästymiseen oli Härkölän tunnettu äveriäisyys, joka näkyi muun muassa Asunmaan mielestä turhan ylellisen takan rakentamisena. Asunmaa iski raudoitettu piipunkoppa nyrkissään Härkölän kuoliaaksi hautajaistalossa. Viinaa tarjottiin myös ristiäisissä, kinkereillä ja myös kinkereiden jälkijuhlinnassa, eli ilmeisesti kaikissa väenkokouksissa. Talkoisiin viina kuului olennaisena osana. Myös huutokaupassa ryypättiin rajusti. Nimismies Josef Tinning oli kuvannut epäsovun johtuvan ”osaksi siitä, että kokoontunut kansa oli alkanut käyttää viinaksia, osaksi pinttyneestä vihamielisyydestä, joka väenkokouksissa tavallisesti ilmenee eri kylistä peräisin olevan nuorison välillä.” Ylikangas 1976, 93 – 94.)

3.7 Väenkokousten ulkopuolella tehdyt henkirikokset

Vaikka väenkokoukset olivat yleinen paikka tappeluille, koko kenttää ne eivät silti peitä. Veritöitä sijoittui väenkokouksien lisäksi kategorioille 'asuinpaikka', 'tie' tai 'muu paikka'. Ryhmää täydentää myös vähäinen joukko tapauksia, joiden läheisempää taustayhteyttä ei ole voitu selvittää. Väenkokouksien ulkopuolella henkirikoksia tapahtui yhteensä 95 kappaletta. (Ylikangas 1976, 94 – 95.)

Väenkokousten ulkopuolella tehdyt surmatyöt olivat pääsääntöisesti yksilökohtaisia tekoja kuin oli laita muissa henkirikoksissa. Joukot etsivät joukkoja, yksin toimivat välttivät väenkokouksia. Väenkokouksissa riehuivat tappajat ja niiden ulkopuolella murhaajat. Pääosa sellaisista teoista, jotka oli suunniteltu etukäteen, tapahtuivat muualla kuin väenkokouksissa. Murhaajat naamioivat vain harvoin tekonsa tappeluksi ja vielä harvemmin toteuttivat tekonsa väenkokouksissa. (Ylikangas 1976, 95.)

Murhilla oli usein taloudellinen hyötymotiivi. Tapaukset, joiden motiivi ei ole tiedossa, on aineistossa 16 kappaletta (myös salatapot) ja jotka ovat luettavissa mielenhäiriön tiliin (7 kappaletta). Jäljelle jäävistä 72 henkirikoksesta 26 on tehty taloudellista hyötyä tavoitellen tai koston taloudellisesta kiistelystä. Pääasiassa kysymys on ollut tilusriidoista tai perinnöstä. (Ylikangas 1976, 95.)

3.7.1. Ryöstömurhat

Ryöstömurhia on aineistossa yhteensä kymmenen. Vöyriäläiset sotilaat Erik Håldt ja Erik Tast juottivat Pälkäneellä 30.3.1792 alavutelaisen uudisasukkaan Elias Juhonpojan juovuksiin ja tämän nukahdettua murhasivat hänet puukoillaan. Mukaansa he ottivat Juhonpojan vähäisen omaisuuden. (Ylikangas 1976, 95.)

Aineistossa olevat esimerkit ovat olleet pääsääntöisesti asianosaisiltaan miespuolisia. Kuitenkin vuonna 1813 närpiöläiset uudisasukkaat, Henrik ja Michel Söderholm murhasivat äitinsä ja sisarensa yllytyksestä ja avustuksella merimies Gustaf Fagerströmin, joka oli aikeissa matkustaa Ruotsiin ja joka kantoi siitä syystä käteisvaroja mukanaan. Miehet murhasivat Fagerströmin raa'asti sen jälkeen, kun toinen naisista oli johtanut uhrin veljesten väijytyspaikkaan (Ylikangas 1976, 96). Raha toimi motiivina sukupuolesta riippumatta.

2.10.1821 tapahtui ensimmäinen ryöstömurha suomenkielisellä Etelä-Pohjanmaalla. Ilmajokelaiset torpparin poika Antti Ollila ja talollisen vävy Antti Rinta-Kauppara

murhasivat karvari Iisakki Fristadiuksen. Syynä ryöstömurhalle oli raha, jota Fristadius oli käyttänyt runsaanlaisesti korttipelissä aikaisemmin. Ruumiin löytyessä ei rahoja enää ollut. Ollilan hallusta löytyi verinen paita heti tapahtuman jälkeen ja hän alkoi käyttää isoja rahamääriä, vaikkei hänellä sitä ennen ollut varoja lainkaan. (Ylikangas 1976, 96 – 97.)

3.7.2. Palkkamurhat

Oli yksi henkirikoksen aste, joka kykeni ylittämään ryöstömurhankin törkeysasteen – palkkamurhat. Ensimmäinen selvä palkkamurha, joka kuitenkin oli naamioitu korttipelitapoksi, tapahtui Ylistarossa 23.3.1810. Syytinkiläinen Juha Luikku oli ajautunut riitaan torppari Mikko Ookilan kanssa taskukellosta. Kiista oli johtanut tappeluun, jossa heiveröinen Luikku kärsi häviön. Luikku lupasi kostaa ja taivutteli rahaa vastaan huonomaineista renkimiestä Antti Stöfvelliä tekemään sen puolestaan. Stöfvel suostui ja houkutteli veljineen Ookilaan mukaansa kylänkiertoon, joka päättyi Luikkuun. Luikussa juovuksissa olevat miehet alkoivat pelata korttia. Stöfvel rakensi jostain riidan, löi ensin veljeään ja sen jälkeen Ookilaa. Lopulta Stöfvel raahasi Ookilan hiuksista ulos, missä Luikun katsellessa surmasi Ookilan puulla lyöden. Murhan jälkeen Stöfvel kerskui rahoilla, jotka tulisi saamaan ja uskoi selviävänsä muutaman kuukauden vankeudella. Lopulta molemmat joutuivat tunnustusvankeuteen. (Ylikangas 1976, 97.)

Palkkamurhiin osallistuivat naisetkin. Kauhavalainen talonemäntä Sofia Kosola murhautti sukulaismiehellään oman puolisonsa 10.2.1812. Christina Lång Pirttikylästä, torpparin vaimo, menetteli samoin oman miehensä suhteen 7.1.1813 käyttäen palkkalaisinaan kahta torpparisnaista ja yhtä irtolaisvaimoa. (Ylikangas 1976, 99.)

4 TEKOVÄLINE

Henkirikoksissa tekovälineinä käytettiin pääasiassa kansanlauluistakin tuttua puukkoa sekä nahkapiiskaa, lyömäasetta (Ylikangas 1976, 109, 125). Edellä kuvatuissa esimerkeissä käy ilmi, että surmavälineeksi kelpasi toisinaan mikä tahansa ”kättäpidempi”, milloin aidanseiväs ja milloin halko. Näitä kahta eteläpohjalaista henkirikoksen tekovälinettä käsitellään seuraavaksi.

4.1 Puukko

Puukko levisi rannikolta, viime kädessä suurimmista kaupungeista käsin. Ajanjaksolla 1789 – 1807 kaikkiaan 10 tapahtuneesta puukkosurmasta vain kaksi sijoittui ruotsinkielisen alueen ulkopuolelle, Kauhavalle ja Alavudelle, joista viimeksi mainitun tapauksessa tekijällä oli silloinkin ruotsinkielinen sukunimi (Nygren). Koko aineiston 38 puukkosurmasta jopa 20 sijoittuu ruotsinkieliselle ja ainoastaan 18 suomenkieliselle Etelä-Pohjanmaalle. (Ylikangas 1976, 109.)

Puukko levisi pikkuhiljaa alueelle, jossa väkivalta lisääntyi eniten, ja kysymys saattaa olla tällöin helposti mukana kulkevasta välineestä itsepuolustukseen. Monet syytetyt selittivät puukon taskussa kantamisen syyksi itsepuolustuksen. Tosin heidän lausuntojaan heikentää se, että moni heistä on näyttänyt olevan pikemminkin hyökkääjä kuin itsepuolustaja. Mikäli puukkoa olisi kanniskeltu itsepuolustustarkoituksessa, luulisi, että sitä oltaisiin kannettu näkyvissä, mutta usein se oli kätketty taskuun. Puolustusmotiivia tosin tukee se, että yleisen mielipiteen mukaan puukon esilläolo tuomittiin jyrkästi, joten sitä kantavat näkivät parhaaksi kätkeä sen. Etenkin vanhempi väki tuomitsi teräaseiden käsittelyn, kun taas nuorempi polvi osoitti piittaamattomuutta vanhemman väen arvoja kohtaan. (Ylikangas 1976, 109, 115 – 116.)

Pastori Zachris Cygnaeuksen kirjoittamassa Mäntyharjun pitäjänkertomuksessa vuodelta 1780 Cygnaeus käyttää mäntyharjulaisista rosvoista nimitystä puukkojunkkarit (Puukko-Junckarit – Knif-Herrar). Rosvot ryöstivät ja murhasivat pitäjän kautta kulkeneita matkustajia. Etelä-Pohjanmaan puukkojunkkari-nimitystä alkoivat käyttää alueen säätyläiset, ja aiheen tähän he saivat Cygnaeuksen nimittämistä rosvojoukoista, jotka kanniskelivat puukkoa vyöllään. (Ylikangas 1976, 118.)

Johtuen voimakkaasta halveksunnasta puukkoa käyttäviä tappelijoita kohtaan puukottajat yrittivät salata puukon kantamisen lisäksi sen käytön. Sääntönä oli, että puukkoa käyttänyt

heitti teräaseensa pois heti puukotuksen jälkeen ja väitti myöhemmin, ettei verinen, nurkasta löytynyt puukko ollut hänen. Uhriksi joutuneet tiesivät tämän, ja yrittivät huutamalla ilmoittaa läsnä oleville, kuka heitä oli puukottanut, jotta puukottaja ei voisi välttää oikeudessa vastuuta. Merimies Anders Hellman puukotti talollinen Johan Borgaria salakavalasti häiden väentungoksessa vatsaan 5.12.1819, jolloin Borgar huusi:

”Oi Herra Jeesus, Anders löi minua! Näettekö, hänellä on puukko kädessään! Nyt hän heitti sen lattialle!” (Ylikangas 1976, 119 – 120.)

Hyökkääjät suosivat puukkoa siksi, että se teki tavallisesta miehestä nopeasti toimintakyvyttömän. Tappelussa häviöllä olleelle teräase oli kostoase, jonka avulla heikompi pystyi saamaan tasoituksen tai jopa voiton. Pieni ja heiveröinen kykeni saamaan tappelijan maineen puukon avulla, kun ennen siihen pääsivät vain isoimmat miehet. (Ylikangas 1976, 121.)

Puukko on kuulunut eteläpohjalaiseen juhla-asuun jo sangen varhain ja se oli perinteinen koriste-esine. Puukon käyttö tappeluaseena lähti kuitenkin aivan toiselta pohjalta kuin mitä koriste-esineenä ollut juhlapuukko olisi edellyttänyt. Myöhemmin nämä perinteet puukosta sulautuivat yhteen eikä puukko ollut tappelijoille pelkkä koriste-esine, vaan tehokas surmaase. (Ylikangas 1976, 125.)

4.2 Nahkapiiska

Vaasan läänin maaherra Vanberg kirjoittaa vuonna 1805 muun muassa näin:

”Eteläpohjalainen on julma ja murhanhimoinen, erityisesti silloin, kun hän on juovuksissa tai intohimojen riivaama. Hän käyttää puukkoaan, joka enimmäkseen roikkuu hänellä tupessa etupuolella, murha-aseena, ja hänellä on sitä paitsi eräs toinen väline, jota kutsutaan lyömäaseeksi (tillhugg). Se on valmistettu jostakin kovasta puusta, se on raudoitettu tai lyijyllä täytetty ja niin lyhyt, että se kätketään käteen. Sillä aiheuttaa hän usein vastapuolelleen parantumattomia vammoja ja toisinaan kuoleman.” (Ylikangas 1976, 125 – 126.)

Itse asiassa puukko ei ollut yleisin murha-ase kuten siteerauksessa sanotaan, mutta huomionarvoista on se, että siinä on kiinnitetty huomiota kahteen tappeluvälineeseen, joita ei tavattu muualla Suomessa. Puukon me jo tunnemme, mutta maaherra tarkoittaa lyömäaseella astaloa, josta oikeuslähteessä ei puhuta nimellä ”tillhugg”. ”Tillhugg”

tarkoittaa mitä tahansa lyömäasetta, mutta tämä astalo tunnetaan paremmin nimellä ”nahkapiiska” (lederpiska). (Ylikangas 1976, 126.)

Nahkapiiskassa oli puinen, nahalla päällystetty varsiosa ja sen jatkeena nahkainen siima. Siiman päässä oli usein lyijy- tai metallipaino. Nahkapiiskaa ei käytetty ainoastaan siten, että annettiin sen päässä olevan siiman ja metallipainon tehdä tehtävänsä, vaan sillä lyötiin myös siimapäästä kiinni pitäen. Lyömäaseen tehoa lisäsi se, että myös varsiosaan oli liitetty joko rautavahvisteinen tai pelkästään nahasta muotoiltu nuppi. Nahkapiiska oli valmistettu nimenomaan tappelemista varten ja pelkkä aseiden ilmaantuminen oli merkki lisääntyneestä väkivallasta. Muiden väkivallan välineiden pääasiallinen käyttötarkoitus oli toisaalla. (Ylikangas 1976, 127.)

5 SYITÄ VÄKIVALTAISELLE KÄYTTÖKSELLE

Kuten eteläpohjalaisten henkirikosten tekoyhteyksiä käsitellessä sai havaita, moniin tekoyhteyksiin tapahtumina liittyi erittäin vahvasti alkoholi, joko sen päihdyttävä vaikutus tai sen pula. Entisajan esimerkit tapahtuneista henkirikoksista saattavat kuulostaa alkukantaisilta, mutta ihminen ei ole loppujen lopuksi paljoakaan muuttunut vajaassa kahdessa sadassa vuodessa – nykyajan tyypillisin henkirikos on edelleen se, että joku ottaa jonkun toisen pullosta liian pitkän huikan, ja sen aiheuttaman konfliktin vuoksi saa surmansa. Henkirikokset siis hyvin usein johtuvat fyysisestä viinapullosta tai sitten pelkästään alkoholin päihdyttävästä vaikutuksesta – valtaosa henkirikoksista tehdään alkoholin vaikutuksen alaisena. Alkoholin lisäksi Ylikangas on havainnut muitakin syitä, joita käsitellään seuraavaksi.

5.1 Sosiaalirakenne selittävänä tekijänä

Oikeuskäsittelyistä käy ilmi, että henkirikosten osapuolten, sekä syytettyjen että uhrien, sosiaalirakenteelliset sosiaalistatukset olivat usein laskeneet ennen konfliktia. Säätyaseman muutokset tapahtuivat tapauksissa laskevaan suuntaan, vain muutamassa tapauksessa säätyasema on noussut, viiden syytetyn ja kolmen uhrin kohdalla. Talollisen vävyksi on noussut yksi käsityöläinen ja yksi renki. Torpan on onnistunut hankkimaan vain yksi sotilas ja yksi palkollinen. (Ylikangas 1976, 255.)

Jos otetaan mukaan ne henkilöt, joiden veli mainitaan talolliseksi, havaitaan laskevaa säätykiertoa peräti 64 syytetyllä ja 32 uhrilla (Ylikangas 1976, 256). Talollisista alempiin sosiaaliasemiin taantuneita konfliktihenkilöitä löytyy vain kaksi, toinen oli menettänyt tilansa ja joutunut rengiksi ja toinen sotilaaksi. Ylivoimaisesti suurin sosiaalinen taantuma on ollut talollisten poikien keskuudessa. Heihin on kuulunut lähes puolet kaikista niistä henkilöistä, joiden sosiaalinen status oli taantunut. Suurin osa uhreista oli taantunut palkollisiksi. (Ylikangas 1976, 256.) Taantuminen talollisen pojasta palkolliseksi tarkoitti sitä, että perheen vanhin poika peri talon ja loput lapsista jäivät taloihin palkollisiksi, mikäli siihen oli mahdollisuus. Tämä aiheutti monissa katkeruutta ja vihaa.

Palkollisten suurta uhrimäärää selittänee se, että heistä usealla oli poikkeuksellisen huono maine ja usein he myös esiintyivät konfliktissa hyökkävänä osapuolena. Laskevan säätykierron ryhmä ovat myös torpparin pojat. Suuri osa heistä taantui palkollisiksi ja joutui

uhriksi. Kysymys oli edelleen huonomaineisista, aggressiivisista henkilöistä, jotka toimivat mielellään yksin ja joutuivat uhriksi itse aloittamassaan konfliktissa. (Ylikangas 1976, 256 – 257.)

Sosiaaliaseman taantumisella ja siihen kohdistuvalla uhalla oli keskeinen merkitys väkivaltaan johtaneiden tekijöiden joukossa. Aleneva säätykierto koski kipeimmin talojen ja torppien poikia kuin muiden 1800-luvun vaihteen talonpoikaisyhteiskunnan sosiaaliryhmien jälkeläisiä. Heidän oma hyökkäävyytensä veti ympäristön uhan heitä vastaan, eikä heillä ollut sakkeja komennossaan eivätkä he hevillä alistuneet aikaisempien saati uusien säätyveljien käskettäviksi. Joutuivat he helpommin väkivallan uhreiksi. Voidaan sanoa, että heidän oma viha ja katkeruus koituivat lopulta heidän kohtaloiksi. (Ylikangas 1976, 257.)

Edellä havaitun seikan kanssa sopii saumattomasti yhteen se, että väkivalta karttelee maakunnan uudisraivausalueita ja on vahvimpana vakiintuneen kanta-asutuksen urilla eli siellä, missä tilaluvun lisäys on vähäisin. Väkivalta oli seurausta alenevan säätykierron käynnistymisestä. Statuksen lasku ja sen uhka riistivät hyväksytyyn tavoitteellisuuden yhä useammalta ihmiseltä. Aleneva säätykierto sai aikaan turhautumista, joka purkautui fyysiseksi väkivallaksi ja laittomuudeksi sekä johti paanomaiseen alkoholinkäyttöön ja jännitystä luovien, riskialttiiden tilanteiden etsimiseen. (Ylikangas 1976, 265.)

5.2 Taloudellinen kehitys selittävänä tekijänä

Pohjanmaa oli muodostunut jo 1600-luvulla maamme merkittävämmäksi tervanpolttoalueeksi. 1700-luvun jälkipuoliskolla olivat Lapuan ja Ilmajoen suurpitäjät maakunnan suurimmat tervapitäjät. Monissa aikalaisten lausunnoissa mainitaan tervanpoltto useiden pitäjien pääelinkeinoksi. (Ylikangas 1976, 270.)

Kuitenkin jo 1600-luvun lopulla ja etenkin 1700-luvun alussa poltto laimentui taloudelliselta merkitykseltään toisarvoiseksi etenkin maan rannikko-osissa ja jokien alajuoksilla. Vähentymisen syynä oli karu tosiasia: tervasmetsien, eli mäntymetsien loppuminen. Väkivalta liittyi tervanpolton vähittäiseen taantumiseen. Tapahtuihan näin suunnassa rannikko-sisämaa ja olihan lähes 1800-luvulle saakka tilanne sellainen, että silloin vahvimmat tervanpolttoalueet olivat henkirikoksista vapaat. Ne seudut, joilta terva oli vähentynyt ensimmäisenä, kulkivat rikostilastojen kärjessä. Tervanpolttokautena ja sen loppuvaiheessa rauhattomuus paheni ja saavutti suurimmat mittasuhteet maakunnan ylijäämäviljan pitäjissä. (Ylikangas, 1976, 271, 275.)

Mutta mikä yhteys on ylijäämäviljalla ja väkivaltaisuudella? Ylijäämäviljan pitäjissä on runsaasti viinaa. Viina selittää paljon, onhan se osallinen lähes jokaisessa henkirikoksessa. Viinantarve sorrutti myös omaisuusrikoksiin ja epäsäännölliseen elämään. Viinan suuri kulutus ei ollut kuitenkaan tärkein syy väkivaltaisuudelle, vaan ilmiöön vaikuttivat varallisuus- ja sosiaalierot. (Ylikangas 1976, 276, 282.)

5.3 Eteläpohjalainen arvojärjestelmä

Etelä-Pohjanmaan poikkeuksellisen korkeaan rikollisuuteen tuon ajan lähteistä löytyy kolme näkökulmaa – kehno lastenkasvatus, runsas viinankäyttö sekä kansanluonne (Ylikangas 1976, 284). Kansanluonnetta ei ole vielä tässä työssä käsitelty, joten sille lienee paikka nyt.

Kansanluonteessa ei ollut kysymys biologisesta ”verenperinnöstä”, vaan aikalaisten arvojärjestelmästä. Vaasan läänin maaherra Herman Wärnhjelm kuvaili eteläpohjalaista luonnetta vuonna 1824 näin:

”Kansanluonne on yleensä varsin kiivas ja taipuvainen riippumattomuuteen, minkä vuoksi rahvaan kohtelun täytyy tapahtua äärimmäisellä oikeudenmukaisuudella, mutta samalla vakavalla ankaruudella.” (Ylikangas 1976, 284.)

Pastori Henrik Wegelius luonnehti seurakuntalaisiaan vuonna 1801 seuraavasti:

”Kansa on yleisesti siivoa, mutta hieman ylpeää ja tylyä eikä salli mielellään itseään sorrettavan. Vaikka rahvas on herkkäuskoista, se on rehellistä ja vilpitöntä puheissaan, luotettava ja uskollinen suhteissaan, mutta itsessään hurjapäinen, karski ja taipuvainen juoppouteen ja tappeluihin.” (Ylikangas 1976, 285.)

Nimismies Salomon Hanelles kuvailee vuonna 1801 ilmajokelaisia näin:

”Kansa on pikemminkin pöyhkeää kuin nöyrää, enemmän rehellistä kuin petollista, nuoriso varsinkin herkkä juoppouteen. Talonpoika on muuten varakas ja pikemmin vieraanvarainen kuin tyly. Rahvas on ylimalkaan komeilevaa, rakastaa pitoja, eikä siis hyvinä vuosina mitään säästä tuleviin tarpeisiin.” (Ylikangas 1976, 285.)

Samankaltaisina säilyvät myös myöhemmät kuvaukset. K.A. Bäckman luonnehtii pohjalaisia vuonna 1851 seuraavasti:

”Rohkeus ja taipumaton mieli ovat ne ominaisuudet, jotka leimaavat pohjalaisia suhteessa heidän rauhallisemmin ajatteleviin ja nöyrempiin naapureihinsa Hämeessä ... Tämä asiointila

samoin kuin se ylivoimainen järjen viljely, jonka työteliäisyys, ahkeruus ja hyvinvointi kansalle antavat, ovat aikaansaaneet hänessä tietyn sisäisen kansallisylpeyden, joka silloin tällöin antaa ilmauksen itsestään pilkallisessa halveksunnassa hämäläisiä ja heidän tapojaan kohtaan tai säälivässä hymyilyssä heidän tietämättömyydelleen ja köyhyydelleen. Hänen luontoperäinen kiivasluonteisuutensa paisuttaa usein kaiken tämän viinan vaikutuksesta siihen mittaan, että hän harjoittaa väkivaltaa ja aloittaa tappelun, joka harvoin päättyy ilman verenvuodatusta ...” (Ylikangas 1976, 285.)

Aikalaisten kuvauksissa nostetaan esiin sitkeys ja ahkeruus, jotka ovat tervanpoltosta tulleita piirteitä. Tervanpoltto vaati loputonta uurastusta ja ajoi esimerkiksi naiset hoitamaan maataloustyöt. Alueen arvojärjestelmä oli erilainen kuin muualla Suomessa. Se korosti yritteliäisyyden merkitystä ja vaati yksilöiltä pätevyydennäyttöjä. Tuon arvojärjestelmän ydin oli se, että jokainen on oman onnensa seppä. Menestymistä ei määrää sääty, ei peritty varallisuus, ei suku, vaan hän itse omalla ahkeruudellaan ja pyrkimyksellä elämässä eteenpäin. Tämä oppi oli syntynyt tervanpoltton kulta-aikana. Vaikka tervanpoltto ei tuonut pohjalaisille suuria rikkauksia, se muovasi heidät yritteliäiksi ja lisäsi heidän varallisuuttaan siitä, mitä se oli ennen tervanpolttoa ollut. (Ylikangas 1976, 286.)

Kuvaillu arvojärjestelmä lisäsi yksilöiden välistä kilpailua. Perustan muodostivat omat henkilökohtaiset suoritukset ja pätevyydennäytöt sekä halu likvidoida kansakilpailijat. Kilpailustressin voima oli suoraan verrannollinen kilpailun kovuuteen. Tappiosta kärsineillä esiintyi vietti korvikenäyttöihin eli halu näyttää pätevyytensä jossain muussa, jotta tappion negatiiviset seuraamukset tulisivat eliminoiduiksi. Kilpailutilanne sai aikaan sen, että kaikenlaisen erilaisuuden sieto vähentyi jyrkästi. Poikkeavuuden siedon väheneminen lisäsi kilpailustressiä ja purkautumispainetta, mikä vei eteläpohjalaisia epäterveempään suuntaan. Kuvaillulla arvojärjestelmällä ei ole perustavanlaatuaista merkitystä väkivaltaisen aikakauden synnyssä, vaan se on katsottava välittömäksi seuraukseksi aikaisemmasta taloudellisesta kehityksestä. (Ylikangas, 1976, 287 - 288.)

6 HENKIRIKOKSET 1997 – 2016

Käytän nykyajan tilastoinnin tarkasteluun Tilastokeskuksen valmista tilastoa. Tilastokeskus laatii vuosittain lähes 160 tilastoa. Tietoaineistosta valtaosan Tilastokeskus saa julkishallinnon valmiista rekistereistä. (Tilastokeskus.)

Tuorein tilasto henkirikoksista on vuodelta 2016 (Tilastokeskus). Henkirikostilastoihin on laskettu myös henkirikosten yritykset. Henkirikokset ja niiden yritykset on tilastoitu maakunnittain. (Tilastokeskus.)

Henkirikoksia vuodelta 2016 koko maasta tuli tietoon 78, mikä oli 18 tapausta vähemmän kuin vuonna 2015. Vuoden 2015 henkirikostilastossa on mukana 12 ulkomailta tapahtunutta terroristisessa tarkoituksessa tehtyä murhaa, joita Suomen poliisi oli mukana tutkimassa. Vuonna 2016 tietoon tulleista henkirikoksista kaksi oli terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä murhia. Kymmenen viime vuoden henkirikosten keskiarvo on 106 kappaletta ja vastaava luku vuosilta 1997 – 2006 on 130. Tapon, murhan tai surman yrityksiä kirjattiin 311, mikä on 12 kappaletta enemmän kuin vuonna 2015. Rikoksen kirjaamisvaiheessa rajanveto tapon yritykselle ja törkeälle pahoinpitelylle on joskus häilyväinen, mikä saattaa vaikuttaa tilastoissa näkyviin tasomuutoksiin. (Tilastokeskus.)

Taulukko 2. Henkirikosten määrä 2012 – 2016 (Tilastokeskus).

	<i>2012</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>
Tappo, murha, surma	89	95	101	96	78
Tapon, murhan tai surman yrit.	350	264	327	299	311

Henkirikoksia ja niiden yrityksiä Etelä-Pohjanmaalla vuonna 2016 on tilastokeskuksen mukaan ollut 7 kappaletta 100 000 asukasta kohden (Tilastokeskus).

7 TEKOVÄLINE 2003 - 2016

Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin Henkirikostarkastus 2016:n mukaan henkirikosten yleisin tekoväline oli vuosina 2003 – 2014 teräase. Yleisin teräsestä oli keittiöveitsi (26 %). Miesten tekemistä henkirikoksista oli tehty joka neljäs ilman asetta, jolloin uhri kuoli kuristamisen tai muun pahoinpitelyn seurauksena. Ampuma-asetta käyttivät yleisemmin miehet kuin naiset. (Lehti 2016, 15.)

Naisille ominaisia tekovälineitä olivat erityisesti myrkyt ja pehmeät tukahduttamisvälineet. Erittelemättömistä surmaamisvälineistä yleisimmät olivat hukuttaminen, yliajaminen tai törmäminen autolla. (Lehti 2016, 15.)

Lähestulkoon puolessa rikoksissa (48%) tekijä oli käyttänyt tekovälineenään tekopaikalta löytynyttä tai käteen sattunutta välinettä. Rikoksista 71 % oli tehty teräaseella sekä 68 % tylpällä astalolla. Ampuma-aseista 74 % oli tekijän mukanaan tuomia käsituliaseita. Pääosa, 74 %, tekopaikalta käteen otetuista aseista oli metsästysaseita. (Lehti 2016, 15.)

Teräase on yksi yleisimmistä surmavälineistä niin nykyaikana kuin oli puukkojunkkareitten aikanakin. Siinä, missä Etelä-Pohjanmaalla puukkoa kannettiin vyöllä juhla-asuun kuuluvana koriste-esineenä ja myöhemmin tappelun välineenä, nykyaikana tilanne on erilainen. Hyvin yleinen henkirikoksen paikka on nykyaikana yksityisasunto, jossa äkillisen konfliktin iskiessä keittiöveitsi on usein kättä lähellä ja näin hetkellisen mielialan tai pitkäaikaisen kaunankantamisen johdosta päättyy henkirikoksen tekovälineeksi. Osa henkirikoksiin käytetyistä teräseistä on mukana kuljetettuja kääntö- tai perhosveitsiä. Veitsiä mukana kantava ryhmä on kuitenkin marginaalinen nykyaikana.

Lyömiseen soveltuu mikä tahansa astalo, joka sattuu käteen tekopaikalla. Eteläpohjalaisen nahkapiiskan nykyversio voisi olla esimerkiksi nyrkkirauta, joka asetetaan käteen tarkoituksena aiheuttaa nyrkillä lyömisellä suurempi vahinko. Nyrkkirauta on määritelty toisen vahingoittamiseen soveltuvaksi esineeksi, joten sitä on laitonta pitää hallussa. Nyrkkirauta poistaa ihmisnyrkin omaa joustoa ja täten voi päähän osuessaan aiheuttaa kaatumisen tai suoran lyömisestä johtuen kuoleman. Nyrkkirautaa mukana kuljettavat ovat niin ikään marginaalinen ryhmä. Sekä veitsen että nyrkkiraudan kantajat kantavat näitä välineitä joko itsepuolustukseen tai toisten pelotteluun ja kuuluvat siihen marginaaliseen ryhmään, joiden elämässä pelko ja konfliktin vaara ovat koko ajan läsnä.

8 TEKOYHTEYS 2003 - 2014

Henkirikoskatsaus 2016:n aineiston rikoksista 72 % tapahtui yksityisasunnossa. 40 % uhreista oli surmattu omassa kotonaan. Kodin ja muun yksityisen asunnon jälkeen seuraavaksi eniten henkirikoksia oli tehty puolijulkisella paikalla. Henkirikoksista 16 % oli tehty julkisella paikalla. Niistä 3 % oli tehty ravintoloissa ja 6 % kaduilla, toreilla ja kaupunkien puistoissa. (Lehti 2016, 17.)

Henkirikokset tapahtuvat pääosin yksityisasunnossa, kuten keittiöveitsen yleisyys henkirikosten tekopaikoissa antoi ymmärtää. Lähisuhdeväkivalta ja sen seurauksena tapahtuneet henkirikokset tapahtuvat yleensä kotona muiden katseilta piilossa. Myös runsaan alkoholin nauttimisen jälkiseurauksena aiheutuneet konfliktit tapahtuvat yleensä yksityisessä asunnossa. Syrjäytyneet alkoholistit viettävät etenkin kesäisin aikaa kaupunkien puistoissa, mikä saattaa selittää puistoissa tapahtuneiden henkirikosten määrää. Myös ravintola, jossa nautitaan usein runsaasti alkoholia, selittyy loogiseksi henkirikoksen näyttämöksi.

Eteläpohjalainen toivoi surmaamisellaan näkyvyyttä, arvostusta pelon kautta sekä kunniaa, nykyaikainen henkirikos tapahtuu usein piilossa katseilta ja sitä yritetään usein hätäännyksissä peitellä. Henkirikos voi olla tapahtunut hetken mielialjohteesta tai pitkän kaunankantamisen seurauksena. Yleensä henkirikokseen liittyy olennaisesti alkoholi. Jos tekijä ei olisi alkoholin vaikutuksen alaisena tekohetkellä, jäisi moni henkirikos tekemättä.

9 NYKYAIKAINEN MOTIIVI HENKIRIKOKSELLE

Tässä luvussa pohdin yleisimpiä nykyaikaisia motiiveja henkirikokselle Martti Lehden Katsauksia 10/2016 julkaisun pohjalta. Julkaisun aineistona on käytetty vuosina 2003 – 2014 tapahtuneita henkirikoksia.

9.1 Ryyppyriita

Tavanomaisin henkirikostyyppi on ryyppyriita (27 %) (Lehti 2016, 21). Yleisin henkirikoksen tyyppi on se, että seurue on juomassa alkoholia, pullo kiertää ja joku ottaa jonkun mielestä liian pitkän huikan. Motiivi henkirikokselle voi tulla muustakin syystä, esimerkiksi pitkäaikaisen kaunan tai äkillisen hermostumisen johdosta. Kun henkilö on juonut alkoholia erittäin paljon, voi olla henkirikoksen motiivia hankala selvittää jälkepäin muistamattomuuden takia. Usein henkirikoksen tekijä ja uhri ovat ryyppyporukoissa ennestään tuttuja, jopa ystäviä. Näin kävi eräänä syksyisenä iltana.

Henkilö A ja B olivat ystäviä keskenään ja viettivät kosteaa iltaa B:n asunnolla. Myöhään yöllä A oli nukahtanut B:n keittiön pöydän ääreen. Seuraavana päivänä A heräsi sairaalasta päässään viisi veitsen iskua. A ei muistanut, mitä edellisiltana oli tapahtunut. B:n asunnolta löytyi katkennut leipäveitsi. B kertoi hänellä olevan hämärä muistikuva siitä, että hänen asunnossaan olisi ollut murtovaras. B:tä syytettiin tapon yrityksestä, mutta tuomioistuim katsoi B:n olevan syyllinen ainoastaan törkeään pahoinpitelyyn.

Tässä tapauksessa uhri jäi henkiin, mutta motiivi tarttua veitseen voi jäädä täysin hämärän peittoon runsaan alkoholinkäytön vuoksi. On kuitenkin kiistatonta, että viinanjuonti kasvattaa henkirikos- ja väkivaltaprosenttia Suomessa reilusti.

9.2 Mustasukkaisuus

Toiseksi yleisimmäksi henkirikoksen motiiviksi ilmeni mustasukkaisuus (11 %) (Lehti 2016, 21). Mustasukkaisuus on suuri syy lähisuhdeväkivallalle, joka joskus eskaloituu jopa henkirikokseksi. Nykyaikana on paljon uusioperheitä, mikä tarkoittaa, että parisuhteeseen liittyy usein entisiä aviomiehiä tai vaimoja, joiden kanssa joutuu olla tekemisissä esimerkiksi lastenhoidollisista syistä. Kaikki ihmiset eivät pysty käsittelemään näitä asioita aikuismaisesti. Mustasukkaisuus voi kohdistua myös entiseen kumppaniin. Sanotaan, että naisen vaarallisin paikka on parisuhde. Motiivina voi olla mustasukkaisuuteen liittyvä

kontrollinhalu. Myös naisten tekemiä henkirikoksia parisuhteessa on, mutta niiden motiivina on yleensä miehen mustasukkaisuudesta johtuva väkivalta ja sen lopettaminen keinoja kaihtamatta.

9.3 Mielensterveydellinen häiriö

Mielensterveydellistä sairautta on aina pidetty poikkeavuutena. Itse asiassa varsinaisena sairautena sitä on pidetty vasta noin kaksisataa vuotta. Sitä aiemmin mielensterveyttä sairastavaa pidettiin riivattuna, hillittömänä ja melankolisena. (Laine 2014, 30.)

Mielensterveydellisen häiriön on katsottu olevan seuraavaksi yleisin syy henkirikokselle (9%) (Lehti 2016, 21). Yllättävissä ja traagisissa henkirikoksissa, jolloin teko kohdistuu summittaiseen uhriin, on usein kysymys nimenomaan mielensterveysongelmista. Suomessa on paljon ihmisiä, jotka kärsivät näistä ongelmista saamatta apua. Mielensterveysongelmana voi olla vakava sairaus, esimerkiksi skitsofrenia tai masennus. 1800-luvun taitteessa ei puhuttu mielensterveysongelmista eikä tietoisuus ollut samanlaista kuin nykypäivänä, mutta on selvää, että sairauksia on aina ollut. Mielensterveydellisen häiriön motiivia ei varmasti osattu tunnistaa 1800-luvulla. Nykyään on olemassa tutkimukset, joiden ansiosta pystytään selvittämään, oliko tekijä syyntakeettomassa tilassa tekohetkellä. Valitettavaa on se, että monet pääsevät asianmukaiseen hoitoon vasta sitten, kun tilanne on jo ehtinyt eskaloitua pahimmalla mahdollisella tavalla.

9.4 Muita motiiveja

Muita aineistoon sisältyviä motiiveja olivat muun muassa parisuhteen ongelmat (8%), kosto (7%), kiusaussuhteen päättäminen (6 %), talous ja rikollisjärjestöjen väliset konfliktit. Taloudellisista motiiveista osa oli ryöstömurhia. Aineistoon sisältyi myös palkkamurhia. Harvinaisempia motiiveja olivat muun muassa armosurma, huollettavasta vapautuminen, oma itsetuho, kunnian puolustaminen, riita tai sanaharkka ja halu tappa. Osa motiiveista jäi pimentoon. (Lehti 2016, 21 – 22.)

Syrjäytyneet ihmiset ovat nykypäivän. Ihmiset, jotka ovat joistain elämässä tapahtuneista syistä eristäytyneet yhteiskunnasta. Syy syrjäytymiseen voi lähteä jonkun mielestä mitättömästä asiasta – läheisen kuolema, työ- tai koulupaikan menetys, parisuhteen päättymisen tai rahanongelmat ovat yleisiä syitä, joista epäonnen vyyhti lähtee liikkeelle. Jos elämän tukipilareina olleet asiat katoavat, alkavat pienetkin vastoinkäymiset tuntumaan ihan eri tavalla raskailta. Uskon, että syrjäytyneen henkilön on vaikeampi käsitellä uusia

elämäntilanteellisia vastoinkäymisiä, ja joskus voi käydä niin, että tilanne eskaloituu jopa henkirikokseen. Tällaisten henkilöiden on helppo myös ajautua yhä runsaampaan alkoholin sekä muiden päihteiden käyttöön pakoreitin toivossa ja sitä kautta huonoja vaikutteita antavaan seuraan.

Esimerkki 1800-luvun eteläpohjalaisista syrjäytyneistä voisi olla henkilöt, joiden säätyasema oli syystä tai toisesta laskenut. Tällaiset henkilöt olivat hyvin alttiita juopottelulle sekä kylänkierrolle ja sitä kautta konflikteille. Kylänkierto ja nimenomaan konfliktien ja jännityksen etsiminen oli sen ajan nuorille huvia – toki etenkin teini-ikäiset kaipaavat jännitystä elämäänsä ihan nykyaikanakin ja erinomainen keino tähän on pieni ilkivalta. Alkoholilla sekä päihteillä on ilmeisesti kautta aikain koitettu täyttää tyhjiötä, joka on syntynyt jostakin elämäntilanteellisesta, negatiivisesta muutoksesta.

10 TILASTOJEN VERTAILUN ONGLEMIA

Kuolemaan johtaneiden rikosten piilottelu on vaikeaa, eikä sivuuttaminen tule normaalin ihmisen käytöksessä kysymykseen, mistä syistä henkirikokset tulevat lähes aina poliisin tietoon. Vaikka Tilastokeskuksen nykyajan henkirikosten tilastoa voidaan pitää luotettavana tiedonlähteen ollessa julkishallinnoin valmis rekisteri, tilastoa vuosilta 1789 – 1825 ei voida.

Nykyaikana poliisi selvittää kuolemaan johtaneet rikokset lähestulkoon sataprosenttisesti, toisin kuin oli 1800-luvun vaihteessa. Ylikankaan taulukosta (Taulukko 1) voi havaita, että henkirikoksista viisi jäi ilman syytettyä. Taulukkoon on kelpuutettu kuitenkin vain henkirikokset, jotka päätyivät oikeuskäsittelyyn, ja näin ei ollut esimerkiksi kadonneiden tai hajonneiden, tunnistamattomien ruumiiden kohdalla. Nykyaikana pystytään selvittämään henkirikoksen uhriksi joutuminen sekä henkilöllisyys pitkällekin hajonneesta ruumiista. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että tekijä pystyttäisiin varmasti selvittämään. Kuolemansyy sen sijaan selviää nykyaikana lähes sataprosenttisesti ja sen mukaan voidaan todeta, onko kuolema ollut luonnollinen vai ei. Kuolemansyy tutkitaan oikeustieteellisessä ruumiinavauksessa kaikissa epäselvissä tilanteissa. Jokaisen ihmisen kuolema rekisteröidään. Tästä syystä tilastokeskuksen tilastoja voidaan pitää luotettavina.

Tilastokeskuksen tilastoon on lisäksi eritelty myös henkirikosten yritykset, mitä Ylikankaan tilastossa ei ole. Hämärän peittoon jää, onko entisaikain oikeusjärjestelmä pystynyt toteamaan tapahtuneen väkivallanteon henkirikoksen yritykseksi, kun uhri on jäänyt henkiin, vai onko teot jääneet pahoinpitelyn asteelle.

Ylikankaan taulukon (Taulukko 1) kanssa on vaikea tehdä vertailukelpoista taulukkoa nykyajasta syistä, että Ylikankaan taulukosta puuttuu varmasti piiloon jääneitä henkirikoksia ja että nykyajan rikostilastot ovat olemassa poliisin järjestelmissä vasta vuodesta 1997 alkaen. Nykyajan henkirikostilaston aikahaarukaksi saisi siis vain 19 vuotta, kun Ylikankaan taulukossa (Taulukko 1) se on 36 vuotta.

10.1 Poikkeuksellisen suuri henkirikosmäärä

Tehdäänpä suurpiirteinen laskutoimitus vertailun vuoksi. Etelä-Pohjanmaalla tapahtui tilastokeskuksen mukaan 7 henkirikosta sekä niiden yritystä vuonna 2016 aina 100 000 henkilöä kohden (Tilastokeskus). Etelä-Pohjanmaan liitto ilmoittaa Etelä-Pohjanmaan väkiluvuksi vuodelle 2016 yhteensä 191 860 asukasta (Etelä-Pohjanmaan liitto). Mikäli

pyöristäisimme asukasluvun täysiin satoihin tuhansiin, olisi meillä 200 000 asukasta eli noin 14 henkirikosta sekä sen yritystä vuoteen pelkästään Etelä-Pohjanmaalla.

Väestötilastointi on alkanut vuonna 1749 ja silloin Etelä-Pohjanmaa oli harvakseltaan asuttua seutua. Etelä-Pohjanmaan väkiluku kolminkertaistui ajanjaksolla 1749 – 1805 ja vuonna 1805 asukkaita oli jo 94 022 (Ylikangas 1976, 258). Ylikankaan henkirikoksista kertovia tietoja selaamalla selviää, että vuonna 1805 tapahtui Etelä-Pohjanmaalla yhteensä 9 henkirikosta, jotka ovat päätyneet oikeuskäsittelyyn (Ylikangas 1976, 359 – 360), mikä tarkoittaa peräti yhdeksää henkirikosta vajaata 100 000 asukasta kohden. Tässä täytyy ottaa huomioon se, että yrityksen tasolle jääneet henkirikokset on nykyaikana tilastoitu, mutta 1800-luvulla eivät olleet, eli nämä luvut eivät ole vertailukelpoisia keskenään myöskään tältä osin. On myös syytä muistaa, että 1800-luvulla kaikki henkirikokset eivät päätyneet oikeuskäsittelyyn eivätkä mihinkään muuallekaan, kuten aiemmin on jo todettu. Tämä vertailu oli suuntaa antava siitä, kuinka korkea henkirikollisuusluku oli ja jää vain arvailun varaan, miten korkea lukema tosiasiallisesti oli.

10.2 Tunnusmerkistöt vertailussa

Edellä mainittujen eroavaisuuksien lisäksi puukkojunkkareiden ajan ja nykyajan henkirikosten vertailussa ilmenee tunnusmerkistölliset eroavaisuudet. Nykyaikana meillä on kolme tahallisen henkirikoksen muotoa (jättäen lapsensurman pois): murha, tappo ja surma. Ylikankaan taulukossa kaikki tapaukset kulkevat nimellä ”henkirikos”, eikä esimerkiksi murhaa ja tappoa ole eroteltu toisistaan. Törkein henkirikoksen aste on nykyaikana murha, joka rikoslain 21:2 mukaan on tunnusmerkistöltään seuraava:

Jos tappo tehdään 1) vakaasti harkiten, 2) erityisen raa’alla tai julmalla tavalla, 3) vakavaa yleistä vaaraa aiheuttaen tai 4) tappamalla virkamies hänen ollessaan virkansa puolesta ylläpitämässä järjestystä tai turvallisuutta taikka virkatoimen vuoksi

Ja rikos on kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *murhasta* vankeuteen elinkaudeksi. Yritys on rangaistava.

Kun katsoo edellä läpikäytyjä esimerkkejä henkirikoksista, voi huomata, että suuri osa niistä on tehty erityisen julmalla tavalla. Esimerkiksi miehen hakkaaminen hengiltä nahkapiiskalla voi vaatia useita lyöntejä, mikä täyttäisi murhan tunnusmerkistön nykypäivänä erityisellä raakuudellaan ja julmuudellaan. 1800-luvulla tällaisen toiminnan seurausta saatettiin pitää perusmuotoisena henkirikoksena eli tappona, sillä henkirikosten rikosoikeudellinen

arvioitavuus oletettavasti oli erilainen kuin nykyaikana. Tästä syystä on mahdoton vertailla henkirikosten laatua keskenään, sillä henkirikokset eivät ole pysyneet tunnusmerkistöiltään eikä rikosoikeudelliselta arvioitavuudeltaan samoina kahtasataa vuotta.

10.3 Alueelliset erot

Etelä-Pohjanmaan kartta vuosina 1789 – 1825 on erilainen kuin nykypäivänä. Tuolloin Vaasan lääniin kuulunut Etelä-Pohjanmaa käsitti aineiston pohjalta seuraavat käräjä- ja seurakunnat, joista käräjäkunta on lihavoitu: **Laihia**, Jurva, **Vähäkyrö**, Isokyrö, Ylistaro, **Lapua**, Kauhava, Alahärmä, Ylihärmä, Nurmo, **Kuortane**, Alavus, Töysä, Lehtimäki, Soini, **Ilmajoki**, Seinäjoki, Peräseinäjoki, Jalasjärvi, Kurikka, Kauhajoki, **Närpiö**, Ylimarkku, Korsnäs, Peltolahti, Pirttikylä, Teuva, **Lapväärtti**, Tiukka, Karijoki, Isojoki, Siipyy, **Maalahti**, Bergö, Sulva, **Mustasaari**, Raippaluoto, Koivulahti, **Vöyri**, Maksamaa, Oravainen, **Uusikaarlepyy**, Jepua, Munsala, **Pietarsaari**, Luoto, Ähtävä, Purmo, Korttesjärvi, Evijärvi, Lappajärvi, ja Vimpeli. Kaupunkeja olivat Vaasa, Kristiina, Kaskinen, Uusikaarlepyy sekä Pietarsaari. (Ylikangas 1976, Taulukko 2.)

Ensiksi on hyvä todeta, että osaa edellä mainituista kunnista ei ole enää olemassakaan. Monet kunnista on lakkautettu ja liitetty osaksi toisia kuntia. Etelä-Pohjanmaan henkirikollisuuden vertailua vaikeuttaa se, että Ylikankaan aineistoon on laskettu tuolloin osana Etelä-Pohjanmaata tunnetut ruotsinkieliset rannikkokunnat, jotka kuuluvat nykyään Pohjanmaan maakuntaan Suupohjan rannikkoseutuun.

Nykyään Pohjanmaan maakuntaan kuuluvat aineiston kaupungit ja kunnat ovat Vaasa, Uusikaarlepyy, Pietarsaari, Närpiö, Kaskinen, Kristiinankaupunki, Isokyrö, Korsnäs, Laihia, Maalahti ja Mustasaari. Etelä-Pohjanmaa on aineistossa käsitetty siis paljon laajemmaksi alueeksi mitä se on nykyään. Kuntien erottelu toisistaan ja Etelä-Pohjanmaan rajaaminen hankaloittaa vertailua entisestään. Etelä-Pohjanmaan muoto on muuttunut paljon, ei ainoastaan kuntien poisjäämisellä vaan myös uusien kuntien tulolla. Esimerkiksi Ähtäriä ei ole otettu Ylikankaan aineistoon ollenkaan, mutta nykyään se on osa Etelä-Pohjanmaata. Mikäli haluaisi vertailla Ylikankaan tilastoa nykyaikaiseen tilastoon, tulisi poimia vertailun aineistoksi kenties vain sellaiset kunnat, jotka ovat pysyneet kartalla täysin muuttumattomina, jotta saataisiin alueellisesti vertailukelpoiset tilastot.

11 HENKIRIKOSTEN TEKIJÖIDEN RANGAISTUKSET

Suomen oikeusjärjestelmässä rikoksesta epäillyllä on oikeussuojakeinona esitutkintalain 4:3 mukainen itsekriminointisuoja, joka tarkoittaa, ettei epäillyn tarvitse millään tavalla selvittää omaa rikosepäilyään eikä auttaa poliisia selvittämään asiaa, mikäli hän on itse vaarassa joutua syytteen alaiseksi. Tuomioistuimien määrää vastaajan syylliseksi ainoastaan, jos hän on todennäköisin syin tehnyt rikoksen. Tästä syystä Suomessa joutuu harvoin syyttömät kärsimään rangaistusta teosta, jota he eivät ole tosiasiallisesti tehneet eli oikeusmurhat ovat Suomessa harvinaisia.

Henkirikosten ankarin rangaistus oli kuolemantuomio vuoteen 1779 asti. Hengiltä tuomitsemisen perusteena oli vuoden 1734 lain rikoskaaren 24 luku, jossa edellytetään, että rikos on tehty tahallisesti. Rangaistuksen lankeamisena oli edellytyksenä myös täyden näytön hankkiminen, mikä käytännössä vaati syytetyn oman tunnustuksen tai legaalien todistusteorian mukaisen, kahden jäävittömän silminäkijätodistajan yhtäpitävät, langettavat lausunnot (Ylikangas 1976, 190). Vuonna 1779 annettiin asetus, jossa kuolemaan tuomitsemista vähennettiin, sillä humanisuuteen ja suvaitsevaisuuteen alettiin kiinnittää huomiota. Kuolemantuomio oli edelleen mahdollinen, mutta ainoastaan hallitsijan luvalla. Näin kuolemantuomioita alettiin muuntaa vankeusrangaistuksiksi. (Ylihyövähti 2011, 23 - 24.)

Ihmishenki ei ole ollut 1800-luvun vaihteessa minkään arvoinen, sillä esimerkiksi pelkkä tunnustus on nykyajan rikollisuudessa hyvin hatara todiste. Tunnustuksen ympärille on saatava muutakin näyttöä, joka tukee tunnustusta. Kuka tahansa voi esitutkinnassa tunnustaa tehneensä rikoksen ja oikeudessa taas kiistää kaiken. Mikäli poliisi on luottanut pelkkään tunnustuksen vedenpitävyyteen hankkimatta mitään muita todisteita ja myöhemmin tekijä epäilty, hänet on vapautettava syytteistä. Tunnustamiseen luottamisessa on myös riski, että tunnustaja ottaa niskoilleen, esimerkiksi pelon, velan tai suojelemisen takia, toisen henkilön tekemän rikoksen. Tällöin on vaarana oikeusmurha. Jää pelkäksi ilmassa leijuvaksi kysymykseksi, miten moni on viattomana henkensä menettänyt ja näin maksanut oikeusmurhan kaikista kalleimmalla tavalla.

Silminäkijätodistajan lausunto on hyvää näyttöä, mikäli todistajan kuulustelu tapahtuu pian rikoksen jälkeen. Ajan kuluessa ihmisen muistot saattavat kuitenkin muuttua ja luonnollisesti myös unohtua. On mahdollista, että 1800-luvun taitteessa keinot rikosten

selvittämisissä olivat hyvin erilaisia kuin nykyaikana, enkä pidä mahdottomana, että todistajia olisi myös hiukan painostettu lainvalvojan toivomaan suuntaan. On vaikea uskoa, että esimerkiksi varakas ja köyhä olisivat olleet tasavertaisia, vaikka molemmat olisivatkin olleet syytettyinä. ”Rikas maksaa rahalla, köyhä selkänahalla” ei ole varmasti ollut kaukaa haettu sanonta.

11.1 Tunnustusvankeuden käyttö

Vankilat alkoivat täyttyä kuolemantuomioiden vankeusrangaistukseen muuntamisten johdosta. Vankiloiden täyttymiseen vaikutti myös tunnustusvankeuden käyttöönotto kuninkaallisen kirjeen lopullisella muodolla vuonna 1803 (Ylihyövälti 2011, 24). Mikäli raskauttavat asianhaarat puhuivat syytettyä vastaan, mutta tunnustusta ei irronnut, se yritettiin ottaa väkisin. Tuomarilla oli oikeus oikeudenkäymiskaaren 17:37 ja 11.12.1756 annetun kuninkaallisen kirjeen nojalla käyttää tunnustusvankeutta, niin kutsuttua ”raskaampaa vankeutta” tunnustuksen hankkimiseksi. Menettely korvasi aiemmin käytetyn kidutuksen (Ylikangas 1976, 190), vaikka nykyajan mittarilla katsottuna olikin sitä.

Jotta tunnustusvankeus voitiin panna täytäntöön, oli vangin oltava syytettynä vakavasta rikoksesta. Lisäksi kriteeri tunnustusvankeuden käytölle oli se, että vangin katsottiin olevan niin paha, että hänen vapaana olemisensa olisi ollut riski yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Käytännössä tunnustusvankeus tarkoitti sitä, että vanki sijoitettiin pakkotyöhön johonkin linnoitukseen, jossa pappi yritti taivuttaa tätä tunnustamaan. Pappi käytti tunnustukseen taivuttamisessa hyväkseen kristinuskoon liittyviä uskomuksia ja yritti vedota niiden kautta vangin omaantuntoon. Hovioikeus päätti vuosittaisen raportin perusteella, vapautettaisiinko tämä vai pidettäisiinkö edelleen vangittuna. (Yli-Hyövälti 2011, 24 – 35.)

11.2 Tunnustusvankeuden ongelmia

Vuoden 1734 rikoskaaren periaate oli pelotusperiaate, jonka mukaan rikoksista seuraavat rangaistukset olivat niin ankaria, että niiden pelko vähentäisi rikollisuutta ja uusintarikollisuus vähenisi rangaistusten myötä. Erityisesti kuolemantuomio oli pelotusperiaatteen mukainen ja sen täytäntöönpano tapahtui julkisesti. Toinen rangaistusten periaate oli parannusperiaate, jonka mukaan vanki voitiin parantaa kovalla työllä ja ankaruudella kuuliaiseksi kansalaiseksi. (Ylihyövälti 2011, 19.)

Tunnustusvankeutta menetelmänä voidaan pitää nykyaikana ihmisoikeuksia loukkaavana. Mieleltään vahvakin ihminen myöntää tehneensä rikoksen tunnustusvankeuden kaltaisissa olosuhteissa, oli sitten tosiasiallisesti tehnyt rikoksen tai ei. On siis olemassa riski, että syytönkin ihminen tunnusti henkirikoksen päästäkseen piinaavasta tilanteesta pois. Kidutuksesta luovuttiin, mutta pakkotyö vankina on lähellä sitä.

Nykyaikanakin henkirikoksen tekijä vangitaan heti, kun siihen on tarvittavat edellytykset. Nykyajan vankilakulttuuri pitää kuitenkin pahimpana mahdollisena rangaistuksena vapaudenmenetystä, joten kaikenlainen muu ”kurjistaminen” on jäänyt vankiloista pois. Suomen tavoite on tehdä vangeista teon sovittamisen jälkeen yhteiskuntakelpoisia, joten kuolemantuomio tuskin koskaan enää tulee takaisin Suomeen. Maissa, joissa kuolemantuomio on edelleen osa rangaistuskavalkadia, ei tuomitseminen kuolemaan ole rikollisille mikään pelote. Se ei siis ennaltaehkäise vakavaa rikollisuutta, vaan poistaa tekijän, mutta ei ongelmia teon taustalta.

Nykyajan vankila yrittää koulia vangista yhteiskuntakelpoisen ja vankilan jälkeen integroida vangin takaisin yhteiskuntaan. 1700-luvun parannusperiaate oli samankaltainen. Ongelma oli se, että tuomiot olivat niin pitkiä ja niin fyysisiä, että harva selvisi tuomiostaan hengissä tai sitten oli tuomion jälkeen niin huonossa kunnossa, ettei kyennyt aloittamaan uutta elämää (Ylihyövälti 2011, 26).

12 JOHTOPÄÄTÖKSET & POHDINTA

Opinnäytetyöni tavoitteena oli pohtia seikkoja, jotka vaikeuttavat vuosina 1789 – 1925 Etelä-Pohjanmaan tapahtuneen henkirikollisuuden vertailua nykyaikana Etelä-Pohjanmaalla tapahtuneeseen henkirikollisuuteen tilastoinnin perusteella. Käytin opinnäytetyössäni valmista aineistoa. Historian osalta tarkastelin Ylikankaan laatimaa tilastoa ja nykyajalta Tilastokeskuksen tilastoa sekä Lehden aineistoa henkirikoksista vuosilta 2003 – 2014 koko Suomen alueelta.

Ensimmäinen vaikeus muodostuu siitä, että miten tilastot ovat muodostuneet. Nykyään pystytään paljastamaan henkirikollisuus lähes sataprosenttisesti, toisin kuin oli 1800-luvun vaihteessa. Voidaan siis olettaa, että Tilastokeskuksen tilastossa, joka muodostuu julkishallinnon valmiista rekistereistä, tiedot ovat täydellisiä. Puukkojunnkareitten aikana Etelä-Pohjanmaalla epäselvät tapaukset sysättiin surutta sivuun, sillä kuolinsyyn selvittäminen sekä oikeusjärjestelmä olivat alkeellisella tasolla verrattuna nykyaikaan. Kuolinsyitä ei pystytty aina selvittämään eikä keinoja ruumiin henkilöllisyyden tunnistamiseen ollut, mikäli ruumis oli hajonnut tunnistamattomaksi. Jos henkilö katosi, ei myöskään voitu tietää, oliko hän kuollut vai muuttanut muualle. Tällaiset tapaukset eivät ulottuneet minkään järjestelmän ratkaistavaksi ja ne jäivät pois myös Ylikankaan tilastosta.

Toinen vertailtavuuden haaste on se, että Tilastokeskus on ottanut mukaan tilastointiin myös henkirikosten yritykset. 1800-luvun taitteessa odotettiin vuosi ja yksi yö, jotta nähtiin, kuoliko henkilö tapahtuneen väkivallan seurauksena. Jos ei kuollut, teko jäi pelkän pahoinpitelyn asteelle ja tekijä oli saava sanktion siitä. Näin ollen rikosoikeudellisesta näkökulmasta katsoen henkirikosten yrityksiä ei tunnettu.

Jos olisin halunnut rajata tapaukset pelkkiin henkirikoksiin jättäen yrityksen asteelle jääneet teot tilaston ulkopuolelle, olisin joutunut tekemään tilaston itse. Jos olisin tehnyt tilaston nykyajan henkirikoksista, olisin käyttänyt poliisin tilastojärjestelmää, Polstat-järjestelmää. Saadakseni edes nimellisesti vertailukelpoisen tilaston, olisin tarvinnut samanpituisen, 36 vuoden aikahaarukan, kuten oli Ylikankaan tilastossa. Polstat-järjestelmä on olemassa vasta vuodesta 1997, eli 36 vuoden aikahaarukka ei olisi ollut sillä keinolla mahdollinen. Olisin joutunut työstämään myös Ylikankaan aineistoa poimimalla sieltä vain lyhyemmän aikavälin henkirikokset, mikä olisi ollut paljon työläämpää.

Mikäli olisin aikahaarukoinnin ongelmasta huolimatta tehdä tilaston itse, olisin ollut seuraavan ongelman edessä. Etelä-Pohjanmaa alueena on muuttunut 1800-luvulta

melkoisesti, ja Ylikankaan aineistossa Etelä-Pohjanmaaksi käsitetään myös nykyinen Pohjanmaan maakuntaan kuuluva Suupohjan rannikkoseutu. Ylikankaan aineistosta myös iso osa kunnista ja pitäjistä on lakkautettu ja yhdistetty muihin kuntiin. Nykyään tunnetusta Etelä-Pohjanmaasta ei ole ainoastaan poistunut kuntia vaan niitä on tullut myös lisää. Jos olisin halunnut tilastoida henkirikokset alueelta, joka on aina ollut Etelä-Pohjanmaata, olisin joutunut rajaamaan kunnat todella pieneen. Silloin kyse ei olisi ollut enää Etelä-Pohjanmaasta, vaan muutamasta kunnasta.

Jos haluaisi tehdä nykyajan henkirikollisuudesta tilaston ja vertailla sitä historialliseen tilastoon, täytyisi ottaa aika monta seikkaa huomioon. Tämä olisi kenties ammattikorkeakoulutasoiseksi opinnäytetyöksi liian laaja tehtävä. Tämä opinnäytetyö vastaa kysymykseen, että 1800-luvun taitteen tapahtumista tehdyt tilastot ovat epävertailukelpoiset nykyajan tilastoon. Jos haluaa vertailla henkirikollisuuden muutoksia, se täytyy tehdä jollakin muulla tavalla kuin tilastojen vertailulla. Pidän tätä johtopäätöstä sekä henkirikosten tilastointia nykyajalta luotettavana. Ainoa, joka hieman heikentää tämän tutkimuksen luotettavuutta, on Ylikankaan taulukosta puuttuvat henkirikokset. Puute tilastoinnissa johtuu entisaikojen vaatimattomista kuolemien rekisteröinneistä. Tilastointia on kuitenkin niin riittävästi, että olen pystynyt tässä opinnäytetyössä käymään kattavasti lävitse henkirikollisuutta puukkojunkkareiden ajalta. Tätä tutkimusta tehdessä syntyneitä johtopäätöksiä ja niiden oikeellisuutta saattaa heikentää se, että henkirikollisuuden muuttumisen vertailuun on käytetty historian aikakaudelta vain Etelä-Pohjanmaalla tapahtuneita rikoksia, kun nykyajalta siihen on käytetty koko Suomen alueella tapahtuneita henkirikoksia.

Henkirikoksissa kummallakin aikakaudella on läsnä ajanhenki. Eri aikakausina tapahtuneilla henkirikoksilla on huomattavia eroja, mutta myös paljon yhtäläisyyksiä – onhan ihminen biologiselta rakenteeltaan täysin samanlainen nykyään kuin oli 200 vuotta sitten. Puukkojunkkareilla vihaisuus purkautui tappamalla, ja heillä oli tarve näyttää sekä pönkittää omaa asemaansa tällä tavalla. Nykyaikana sen sijaan motiivi surmaamiselle on jokin konkreettisempi – raha, alkoholi tai mustasukkaisuus. 1800-luvun taitteessa henkirikos kohdistui siihen, kuka oli väärässä paikassa väärään aikaan – ja väärän ihmisen tiellä. Nykyaikana henkirikos kohdistuu yhtä useammin kaveriin tai omaan kumppaniin, entiseen tai nykyiseen. Ennen viha siis purkautui tuntemattomaan ihmiseen ja nykyään läheiseen. Mikäli nykyaikana henkirikos kohdistetaan tuntemattomaan, on silloin hyvin usein kysymys tekijän mielenterveysongelmasta. Puukkojunkkareiden aikana oli varmasti myös

mielenterveysongelmaisia, toki silloin asiaa ei tunnettu samalla laajuudella kuin nykyään. Varmasti osa sen ajan henkirikoksista olisi ollut selitettävissä myös mielenterveysongelmalla.

Talospaineet olivat olemassa jo 1800-luvulla. Talospaineiden alaiset ihmiset harrastivat enemmän juopottelua ja kylänkiertoa, mikä kasvatti riskiä joutua konflikteihin. Tällaisia henkilöitä kutsutaan nykyaikana syrjäytyneiksi. On siis mahdollista, että yhteiskunnan normeista syrjäytyneitä ihmisiä oli jo 1800-luvulla, heistä vain käytettiin toisenlaista nimitystä.

Sen sijaan alkoholin vaikutuksen alaisena käyttäytyminen on mielestäni nykyaikana erilaista kuin oli puukkojunkkareiden Etelä-Pohjanmaalla. Nuoriso oikein hakemalla haki jännitystä elämäänsä rikkoen paikkoja ja haastaen riitaa. Mielestäni nykyaikana tilanne on paljon rauhallisempi. Toki rettelöiviä nuoria on yhä olemassa, mutta ei suureksi haitaksi asti. Lisäksi nykyaikana on trendikästä urheilla ja syödä terveellisesti, joten juopottelu on yhä vähenevästi muodikasta kuin oli aikaisemmin.

Uskoakseni 1800-luvulla rakennettiin enemmän elämä yhteen ihmiseen kiinni kuin nykyään. Nykyaikana on paljon helpompaa vaihtaa kumppania kuin oli esimerkiksi 1800-luvulla. Naiset ovat nykyään kykeneviä itsenäiseen elämään, kuin esimerkiksi ennen joutui enemmän vain tyytymään siihen, mitä on saanut. Nykyään on myös helpompi välttää raskaaksi tulemistä, jos niin haluaa. Nykyaikana eroaminen on tavallista, ja erot ovat välillä traagisia. Väitän, että nykyajan paineet kumppanuudesta ja mustasukkaisuus ovat syitä, miksi oma puoliso tapetaan yhä useammin.

Henkirikokset ovat muuttuneet myös radikaalisti tekoyhteyksiltään. Siinä, missä ennen saattoi saada surmansa häissä tai korttipelissä, on nykyään erittäin harvinaista. Tappamalla ei enää yritetä saada kansan huomiota, vaan henkirikokset ovat siirtyneet yleisiltä paikoilta yksityisiin tiloihin, ja henkirikosta usein yritetään peittää. Yhteistä molempien aikakausien henkirikoksella on se, että siihen liittyy usein vahvasti alkoholi tai sen puute.

1800-luvun taitteen tekoväline oli niin tunnettu, että se pääsi jopa kansanlauluihin – puukko. Puukkoa kannettiin mukana aseena ja myös koristeellinen puukko kuului juhlapukuun. Nykyaikana yleisin tekoväline on myös teräase, mutta hyvin erilaisista lähtökohdista. Yleisin teräaseena käytetty väline on siis keittiöveitsi, joita luonnollisestikin säilytetään keittiössä. Yksityisessä tilassa, usein uhrin tai tekijän omassa kotona tapahtunut konflikti eskaloituu siihen, että lyödään sillä, mikä käteen löytyy ensimmäisenä. Nykyaikana puukkoa

mukana kantavat ovat hyvin marginaalinen porukka, joilla on huume- tai velkaongelmia. Entisaikojen ihmisen lyömiseen tarkoitettu nahkapiiska on ainutlaatuinen tekoväline, jolle en keksi nykyaikaista vastinetta.

Eri aikakausien henkirikosten rangaistavuuksilla on huima ero, vaikkakin päämäärä on sama – saada ihmisistä yhteiskuntakelpoisia. Entisaikaan vain rangaistus oli fyysisesti niin kova, että joko kuoli tai oli täysin kykenemätön aloittamaan uutta elämää. Nykyaikana tilanne on toinen, ja tekijällä on täydet mahdollisuudet integroitua takaisin yhteiskuntaan niin halutessaan.

Tässä opinnäytetyössä olen käynyt läpi henkirikollisuuden sekä niiden tekoyhteydet Etelä-Pohjanmaalla vuosilta 1789 – 1825. Historiallisista tekoyhteyksistä olen kertonut paitsi henkirikosten näyttämöinä myös käsitteinä muutenkin ja aikalaisten tapoina viettää aikaa. Työni tueksi kävin läpi myös henkirikollisuutta nykyajalta sekä nykyajan motiiveja, tekovälineitä sekä tekoyhteyksiä ja pohdin rikollisuuden muuttumista.

Kiinnostuin heti alussa tekoyhteyksiin. Tekoyhteyksistä teki erityisen mielenkiintoisen se, että pääsi tutustumaan tapahtumiin kansanlaulujen takana. Esimerkiksi kylänkierto oli nuorisokulttuurina paljon muutakin kuin alaotsikon alla mainitut henkirikokset, ja tämän opinnäytetyön luettuaan lukija tietää eteläpohjalaisesta kulttuurista muutakin, kuin että siellä oli korkea henkirikollisuus. Termiä ”kylänkierto” käytetään Etelä-Pohjanmaalla edelleen siitä, että nuoret lähtevät kaupungille, tai paikallisittain ”kylille”. Pienillä paikkakunnilla on vähän nuorille suunnattuja ajanviettopaikkoja, joten nuoret viettävät aikaa kiertäen kaupunkia mopoilla, mopoautoilla, traktoreilla tai autoilla ja kokoontuvat juttelemaan esimerkiksi kauppohen parkkipaikoille yöaikaan. Suurissa kaupungeissa tämä ajanviettotapa on vieras, sillä nuorille on enemmän paikkoja, minne mennä ja harvalla on yksityinen kulkuneuvo, sillä kaikki käyttävät julkista liikennettä, joka toimii, toisin kuin pienillä paikkakunnilla.

Jokainen eteläpohjalainen, kuten minäkin, tietää, että häissä oli tapana tapella eikä pohjalaisiin häihin ollut mitään asiaa ilman teräasetta (koristeellinen puukko myös kuului juhlapukuun). Vitsin ”puukkohäistä” voi kuulla kenen tahansa suomalaisen suusta, vaikkei hän itse olisikaan Etelä-Pohjanmaalta. Jopa minun lohjalainen työharjoitteluohjaajani tuntui aidosti ihmettelevän, kun lapualaisiin häihin ei ollut tarvinnut kutsua lainkaan poliisia. Näin vahva on ihmisten käsitys eteläpohjalaisesta kulttuurista. Harva kuitenkaan tietää historian konfliktien syntymisen taustaa kuokkavieraiden ja kutsuvieraiden välisestä kuilusta tai

kuokkavieraiden kantamasta kaunasta. Kävin läpi myös kuuluisan, eteläpohjalaisen puukon, tekovälineenä surmissa sekä hieman vieraamman nahkapiiskan.

Etelä-Pohjanmaalla vierailevien ihmisten suista kuulee usein, että ”eihän täällä ole muuta kuin peltoa”. Jotkut sanovat sen tympääntyneeseen tyyliin, mutta jotkut ihastelevat laakeita peltoaukeita, maisemaa, johon itse en kyllästy ikinä. Ilkkuvien kannattaisi kuitenkin muistaa, että pellostä tulee meidän kaikki ruoka, mitä kaupoissa myydään. Pellostä eletään ja pellostä on eletty 1800-luvullakin. Peltoa oli ja sitä myötä myös viljaa, josta sai valmistettua viinaa. Ja sitä mitä oli, käytettiin runsaasti. Niinpä alkoholilla oli suuri rooli suureen henkirikoslukuun – ei ollut sellaista juhlaa, jossa alkoholia ei olisi voitu nauttia. Suomalaista juomiskulttuuria on yritetty hillitä säännöillä ja kielloilla, mikä on saattanut aiheuttaa entistä enemmän ongelmia. Vasta nykyään on ymmärretty alkaa viedä juomiskulttuuria enemmän Etelä-Eurooppalaiseen suuntaan vähentämällä kieltoja ja määräyksiä. Alkoholin osuus kuolemaan johtaneista väkivallanteoista on edelleenkin erittäin suuri koko Suomessa.

Pelkkä alkoholi ja sen suurkulutus ei kuitenkaan selittänyt Etelä-Pohjanmaan poikkeuksellisen suurta rikollisuutta, vaan syytä täytyi etsiä syvempää: sosiaalirakenteen muutoksista, taloudellisesta kehityksestä sekä eteläpohjalaisesta arvojärjestelmästä. Riski päätyä konfliktitilanteisiin oli ensisijaisesti niillä, joiden sosiaalinen status aleni syystä tai toisesta. Tyypillinen syy sosiaalisen statuksen alenemiselle oli se, että talon vanhin poika peri talon ja muut lapset jäivät taloon palkollisiksi, mikäli siihen oli mahdollisuus. Mikäli talon perinyt poika oli hyvämielinen, hän saattoi halkoa talosta osan muille. Statuksen aleneminen talollisen pojasta palkolliseksi löi vasten monien ylpeyttä, mikä aiheutti enemmän viinanjuontia, kylänkiertoa ja konflikteja. Usein palkolliseksi taantunut oli vielä itse syypää konfliktiin ja useissa tapauksissa kuoli vielä itse.

Etelä-Pohjanmaan pääelinkeino, tervanpoltto, loi aikoinaan kovan nahkan yritteliäille ja sitkeille pohjalaisille, jotka eivät kyenneet käsittelemään epäonnistumisia. Pahimman kolauksen korkeamman sosiaalisen statuksen menettämisessä taisi kokea pohjalaisen oma ylpeys, mikä loi vihaa ja katkeruutta. Kun hiljainen ja ylpeä pohjalainen, joka ei ollut ongelmiaan koskaan käsiteltyt, sai viinaa, kaikki viha ja katkeruus purkautuivat usein fyysisesti. Fyysisessä konfliktissa pohjalainen yritti kompensoida jotain puutetta pärjäämällä ja näyttämällä, mikä johti useissa tapauksissa jopa jonkun kuolemaan saakka – monesti konfliktin aloittaja kuoli itse, joten oma katkeruus koitui kohtaloksi. Kaikki nämä seikat selittävinä tekijöinä kietoutuivat yhteen ja aiheuttivat rikollisuutta. Näiden lisäksi

eteläpohjalaiset vihasivat kaikenlaista erilaisuutta. Tämä tarkoitti sitä, että kun monesta eri pitäjistä kokoontui nuorisoa, tapahtui monesti yhteenottoja.

Nykyaikaisten tilastojen analysointi on sen sijaan suppeampaa tässä opinnäytetyössä. Nykyaikaisia tilastoja sivusin lähinnä työni tueksi, että pystyn paremmin pohtimaan vertailtavuuden vaikeutta. Jos olisin päättänyt alkaa isotoisempään vertailuun, minun olisi pitänyt tehdä oma tilasto 2000-luvun taitteessa tapahtuneista henkirikoksista. Poliisien käytössä oleva Polstat-tilastojärjestelmä on kuitenkin olemassa vasta vuodesta 1997, mikä tarkoittaa, että minun olisi pitänyt supistaa aikahaarukkaa 36 vuoden sijasta 19 vuoteen. Se olisi ollut mahdollista tehdä, sillä Ylikangas oli eritellyt henkirikokset myös päivämäärän mukaan, joten olisin pystynyt poimimaan lähteestä tiettyinä vuosina tapahtuneet henkirikokset ja taulukoimaan ne. Kuten sanottu, työ olisi ollut paljon suurempi kuin valmiin taulukon käyttö ja molemmista ajanjaksoista tehdyt taulukot olisivat edelleen olleet epävertailukelpoiset keskenään. Ylikangas ei ollut kuitenkaan erotellut murhia ja tappoja toisistaan, mikä olisi edelleen lisännyt tilastojen epävertailukelpoisuutta.

Jos olisin tehnyt nykyaikaisen taulukon, olisin poiminut siihen niin ikään nykyaikaiset tekoyhteydet, jotka olisivat olleet esimerkiksi yksityinen asunto, ravitsemusliike, muu yksityinen alue ja niin edelleen. Arkitietona osaan sanoa, että häissä ei nykyaikana kovinkaan moni enää surmaansa saa, mutta entisaikojen tansseihin voi rinnastaa esimerkiksi kotibileet tai muut ”yödiskot”, joissa henkirikokset ovat joskin harvinaisia, mutta todennäköisempiä. Henkirikokset ovat nykyään todennäköisempiä yksityisillä paikoilla kuin julkisissa tapahtumissa. Puukkojunnkareitten aikaan henkirikoksiin liittyi nimenomaan näyttämisen halu – mitä enemmän oli näkeviä silmiä pönkittämässä tappajan rapistunutta itsetuntoa, sen parempi. Sen sijaan mieluummin kylmäveriset murhaajat kuin äkkipikaiset tappajat pyrkivät toteuttamaan tekonsa salassa, ja yleensä heillä olikin teolleen jokin konkreettisempi motiivi kuin näyttämisen halu, esimerkiksi raha.

Henkirikosten muuttumisen tutkiminen 1800-luvun vaihteesta nykypäivään Etelä-Pohjanmaalla pelkästään tilastoinnin perusteella sisältää niin paljon muuttujia ja epäkohtia, että en pidä sitä opinnäytetyönä mahdollisena. Vertailun vaikeus ei koske pelkästään tätä työtä, vaan minkä tahansa historiallisen rikostilaston vertailua nykyaikaiseen tilastoon. Henkirikosten tilastointiin vaikuttaa kehittynyt poliisitoiminta, lääketiede sekä oikeusjärjestelmä, jotka kaikki ovat tulleet kahdessa sadassa vuodessa reippain harppauksin eteenpäin. Lopputulemana voimme todeta, että henkirikosten muutokset Etelä-Pohjanmaalla

1800-luvun vaihteesta nykypäivään täytyy selvittää jollain muulla tavalla kuin tilastojen vertailulla.

13 LÄHTEET

Etelä-Pohjanmaan liitto.: Väkiluku. Luettavissa 12.2.2018: <http://www.epliitto.fi/vakiluku>

Laine, Matti 2014: Kriminologia ja rankaisun sosiologia. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus, Acta Poenologica 1/2014.

Lehti, Martti, 2016: Katsauksia 10/2016, Henkirikoskatsaus 2016. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta, kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Luettavissa 14.2.2018:

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/160000/Katsauksia_10_Lehti_2016.pdf

Tilastokeskus: Katsaus poliisiin, tullin ja rajavartiolaitoksen tietoon tulleeseen rikollisuuteen. Luettavissa 12.2.2018: http://tilastokeskus.fi/til/rpk/2016/13/rpk_2016_13_2017-03-23_kat_001_fi.html

Tilastokeskus: Oikeus & rikokset. Luettavissa 12.2.2018: http://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_oikeusolot.html

Tilastokeskus: Tiedonkeruu. Luettavissa 12.2.2018: <https://www.stat.fi/keruu/index.html>

Vilka, Hanna 2007: Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Tammi, Helsinki.

Yli-Hyövähti, Minna 2011: Vapausrangaistusten historia Suomessa. Oikeustieteiden tiedekunta. Lapin yliopisto. Pro gradu -työ.

Ylikangas, Heikki 1976: Puukkojunkkareitten esiinmarssi. Väkivaltarikollisuus Etelä-Pohjanmaalla 1790 – 1825. Helsinki, Otava.